

BORIS DRUȚĂ

TRANDAFIRI PENTRU IDIȘ

(TRADUCERI DIN POEZII EVREI)

CZU 821.112.28(478)-1=135.1
D 85

Druță, Boris.

Trandafiri pentru idiș : (traduceri
din poezii evrei) / Boris Druță ; graf.:
Veronica Druță. – Chișinău : Cavaoli,
2015. – 132 p.

ISBN 978-9975-59-141-6.

821.112.28(478)-1=135.1

D 85

Lector: Natalia Pîslaru

Procesare computerizată: Andrei Dorgan

ISBN 978-9975-59-141-6.

PREFAȚĂ

Poeții evrei din Basarabia au creat în perioada când moldovenii practic nu aveau intelectuali care să scrie și în majoritatea cazurilor ei au reflectat o realitate istorică. Din vremuri trecute a rămas o mică moștenire literară și, în procesul muncii la prezenta carte, am descoperit file ce oglindesc viața basarabenilor cu datinile, obiceiurile, cu perle folclorice, pe care populația autohtonă și le amintește tot mai rar. Lucrări scrise în idiș, unele din ele traduse în limba rusă au ajuns până în zilele noastre. În limba română însă nu au fost traduse. Mi-am asumat riscanta misiune de tălmăciutor mai mult din simpatie față de acei intelectuali evrei care și-au încercat pana în ale scrisului. Vin în fața cititorilor cu o plachetă de versuri scrise și apărute de multe ori departe de Moldova. Mulți poeți evrei originari din Basarabia și-au publicat versurile în Rusia, Ucraina, Argentina, SUA, Israel. Majoritatea sunt consacrate meleagurilor natale dintre Nistru și Prut. E vorba de Dovid Knut, Moişe Pincevschi, Moisei Lemster, Motl Sacțier, Efrem Bauh, Mihail Hazin ș.a. Pe lângă poeții evrei descendenți din Basarabia, pentru a reflecta unele momente ale Holocaustului, am tradus zguduitorul poem *Iată-le vagoanele iarăși...* al lui Ițhac Kațenelson, deținutul Ghetoului din Varșovia, unde a fost executat doar pentru faptul că s-a născut... evreu! ...Apoi versurile martirului Iosif Kerler, care a luptat neînfricat împotriva totalitarismului făcând ani grei de închiisoare. Aceași soartă a avut-o și Liuba Vaserman, care a ajuns în GULAGUL stalinist. Am conceput această carte după ce am vizitat Babii Yar din Kiev

unde au fost masacrați mii de cetățeni evrei și aruncați într-o groapă comună, apoi muzeul Yad Vașem din Ierusalim. Îndemnul de a realiza această traducere a mai venit și de la mărturisirile poetului basarabean, om de mare cultură Anatol Gugel care, odată, vorbind despre marea tragedie din timpul celui de-al doilea război mondial, mi-a spus că în acel masacru din 6 milioane de victime peste 2 milioane au fost femei. Am fost marcat de această informație, ceea ce m-a făcut să scriu un recviem, un kadiș consacrat celor 2 milioane de mame evreice, exterminate în Holocaust, publicat în cartea mea *Pandurii tristeții* în 2011 și pe care îl redau integral mai jos, în semn de recunoștință față de acei evrei căzuți în război, majoritatea cărora au murit cu idișul pe buze...

RECVIEM

1. **Negara-n lacrimi crește...**

*Întru neuitarea tragediei poporului evreu
din anii celui de-al doilea război mondial*

S-au nivelat colinele,
Negara-n lacrimi crește
Și azi răzbat suspinele
În bocet, evreiește!

E neagră văgăuna,
E iarnă-n toi de vară...
Mânați au fost cu turma
Nevinovați – să moară!

Bătrâni, copii și mame
Sub gloanțele fasciste...

Au fost scrânteli infame:
Evrei să nu existe!

Cu țipătul din urmă,
Cu doru-n piept – sublimul,
Ei în potop de lacrimi,
Chemau Ierusalimul!

Dar neagră-i mântuirea...
Cenuși în vânt orbit;
De plânge Omenirea
Poporul lui David...

Război... Și-o tragedie
Renaște-n noi mereu –
Însângerat – învie
Poporul drag EVREU!

2. Din buni-străbuni

Umăr la umăr cu moldovenii
Au existat evreii, au muncit în satele
Basarabiei,
Vorbindu-și limba Idiș, cunoscând bine
Româna noastră,
Îngrijindu-și sufletul în sinagogă,
Instruindu-și pruncii în datinile și în limba lor
Maternă...
Să numim localitățile lor
ca pe niște izvoare ale existenței:
Briceva și Vertiujeni,
Căprești și Soroca, Călărași și Cernăuți,
Telenesti, Orhei, Ismail și Tighina,
Vadul-Rașcov, Chișinău...

Prietenia era inelul care-i lega,
Buna cuviință le însoțea faptele,
Cel de Sus le limpezea gândurile
Și-același cer le lumina nesfârșitele
Speranțe și vise,
Prutul și Nistrul le oglindeau
Durerile și bucuriile
Și-a fost iubire, dar a fost și durere,
Durerea cea mare care a făcut pământul să sângereze...

3. Numai iubirea...

Maisea și Moșe – de-o seamă,
Erau vecini pe-aceeași stradă,
Ei frecventau aceeași școală
Sfințind iudaica baladă.

A fost iubire timpurie
Cu ghiocel și lăcrimioare,
Era un strop de bucurie –
Pentru părinți de sărbătoare.

Ei și-o doreau să nu sfârșească,
Să dea în floare luminoasă,
S-ajungă medici, să iubească,
Să-și facă viața mai frumoasă....

Maisea, zveltă domnișoară,
Citea pe-Aleihem și Talmudul
Citea Caballa-ncântătoare,
Știa prezentul și trecutul...

Cei buni prieteni Moise, Sara
Veneau când stelele se-adună,
Dorin și Anca, Mărioara
Jucau toți șaieru, – împreună.

... Dulcea serată-a absolvirii
Cu noaptea cea mai visătoare
Veni cu-aripile iubirii
Ca o sublimă sărbătoare.

Ajuns-au să-ntâlnească zorii
Cu cântec de privighetoare
Sub cerul scumpei Basarabii –
Pentru evrei – ocrotitoare!

Sub cei fiori de dimineață
Moșe-i vorbi Maisei dulce
Că-n doi ei vor concepe-o viață,
Spre-altar la toamnă c-o va duce!

Veni și cel sărut fierbinte
Care-i uni cu-nflăcărare
Cu-aceleași tandre simțăminte
Spre ani și zile viitoare.

7

Dar zorii nu se risipără,
Privighetori tăcură toate:
Pe cerul fraged se iviră
Aripi cu negre cruci de moarte!

Și cizme-n praful verii, grele,
Strivit-au vatra strămoșească...
Fasciști veneau sub negre stele
Ca pe evrei să-i nimicească!

4. Masacrarea

Mânați în cârduri anonime
Ca vitele spre abatoare –
Evrei în tragică mulțime
Cu steaua fără de scăpare

Soarele-n cer se-ntunecase,
Ce crunt mușca glonteale urii!
Râpele morții se căscase –
Zidul Durerii se-nălțase
Spre vârful-n groază al pădurii...

Și-unul de-al nostru, trădătorul,
Trăgea-n evrei fără de milă...
Moise, Maisea – tot poporul
Cădea ca florile-n mocirlă!

În preajmă – arbori în cutremur,
Înspăimântați și ei de frică –
O nebunie fără seamăn
Cosea evreii, inamică!

Ce cruntă-n groază decimare
Când îți vezi moartea cum îți taie
Copii și frați, fără de cruțare,
Cum mușcă-a gloanțelor văpaie...

Hei, moarte, cine te-nțelege?
Pe-oricine-ar fi – îi cauți groapa
La mii de evrei, fără-a alege,
Tu le-ai închis pe veci pleoapa!

Și-atunci pe cer se stinge luna
Și-i vânat cerul hăt, departe,
Doar ea, scrâșnea din dinți, nebuna,
Evreii împingând la moarte!

Și plânge cerul ud de stele,
E-n lacrimi Steaua lui David...
Moarte-s și bestiile-acele
Și-i mort acel război cumplit...

Nici Nostradamus, iscusitul,

De mari schimbări prevestitor
Nu bănuiră cataclismul
Negru-al evreului popor!

Ucisă-i limba Idiș, vatra,
Și Moise și Maisea-s morți,
Strivite-s două flori sub piatra
Unui prăpăd de negre nopți!

Memoria e doar durere,
Geme pământul de tristeți
Dar sunt pe-un drum al Învierii
Evreii noii dimineți!

5. Tu, Doamne, roagă-te fierbinte...

Și iată, iar vara doinește
Peste colinele iubirii
Și iarăși murmură negara
Trist, peste rănile-amintirii...

Tu, Doamne, roagă-te fierbinte,
Cât viu pământu-i, cerul, marea
Ca pe evrei, de-azi înainte,
Să nu-i mai cerce masacrarea!

Negară nouă unduiește
Povestea tragică-a iubirii –
Moise, Maisea... Astăzi crește
Iudeea sfântă-a nemuririi

Străbunul Idiș, dulce graiul
Ca Phoenix din cenuși renaște
Își primenește tânăr straiul
Și-o lume-ntreagă-l recunoaște!

Și-or trece mulți ani de durere
Și-ncă de lungă neuitare...
Popor evreu – spre re-nviere
Te vreau, ca pentru-o sărbătoare!

Crini negri – astăzi i-oi depune
La cel cavou ce-i al durerii
Sfântul popor să ne adune
Spre-a nu ști-amaru-nstrăinării...

Să-mi trăiești popor căci sfânt ți-e locul
Pe care-l ai în Omenire,
Să te păzească doar norocul
Cum te păzește-a mea iubire!

10 Dragostea pentru istoria, cultura poporului evreu izvorăște din anii copilăriei și ai adolescenței, când, fiind elev la școala din târgul Teleneștilor, savuram vorbirea evreilor în idiș. Îmi amintesc cu nostalgie de șeful de studii **Beniamin Cogan**, care a predat mai multor generații de moldoveni limba și literatura clasică română. Anume acest intelectual de marcă a citit primele mele versuri și m-a îndrumat pe calea miraculoasă a cuvintelor. Ne preda creația lui Eminescu, Creangă, Alecsandri, B.P.Hasdeu, oferindu-ne prețioase informații. Veneam la el să-i arăt stîngăciile mele literare și odată am îndrăznit să-l întreb plin de naivitate:

– Ce trebuie să faci pentru a reuși să scrii poezii adevărate?

Profesorul m-a privit cu ochii lui mari, deștepți, cântărindu-mi naivitatea cu obișnuita-i răbdare didactică, dar mi-a răspuns foarte serios:

– Poeziile adevărate se scriu numai cu sufletul...

Știu că ilustrul meu profesor a scris cărți despre metodologia predării limbii române în școală, publicate la Chișinău în perioada sovietică, despre care am amintit în repetate rînduri, nu știu însă dacă o fi scris vreodată poezii. Cert e că acel sfat de a scrie poezia cu sufletul mi s-a întipărit în minte pentru totdeauna și îi înțeleg sensul odată cu înaintarea în vîrstă... Multe sfaturi bune mi-au dat intelectualii evrei ai

școlii din Telenești și sunt onorat să le pomenesc numele: Ilia Tehman, David Bronștein, Israel Ioselevici, Mendel Șapocinic. David Vainboim... Sfatul profesorului școlar mi-a servit mereu călăuză. Astăzi regret doar că profesorii mei evrei nu au putut să citească ceea ce am publicat despre ei. Unii au plecat în lumea celor drekți, alții au emigrat în Israel și în alte părți ale lumii. Beniamin Cogan e viu în memoria mea prin biblioteca sa bogată din casa-i țărănească din apropierea școlii, chiar în centrul Teleneștilor, în dealul obeliscului. La îndemnul lui am început să citesc poezia română și clasică universală: A. Pușkin, Adam Mișchevici, Șandor Petefi, Dante Alighieri. Astăzi îndrăznesc să traduc în limba română poezii pe care am siguranța că în tinerețe le-a citit profesorul Beniamin Kogan, fost absolvent al Universității din Iași.

Am descoperit o lume miraculoasă, plină de farmec și, avînd o oarecare experiență modestă în ale poeziei, am început să studiez istoria, datinile, tradiția evreilor. În anul 2004 în semn de profundă recunoștință, am editat cartea *Flori de dor pentru Șalom*, încheind culegerea cu o poezie dedicată Țării Făgăduinței, leagăn etern și istoric al tuturor evreilor, străbunii multora care au vorbit idișul...

Israel, lacrimă de dor

Pe-aripe Asiei prezinți un diamant,
O lacrimă de aur parcă ești.
În valul-zvîcnet al Mediteranei
Înțelepciunea stelelor găsești.

Peregrinări și izgoniri, sfidare...
Învins păreai că ești în drumul tău,
Dar te salvezi cu viața din drapelul
Sub Steaua lui David, cu Dumnezeu!

Cum Moise te-a salvat de la robie,
Tu te-ai întors pe mare și pe jos
De-ai revenit la propria-ți ființă
Cu Eu-l tău etern și glorios!

De-atunci dușmanii vrut-au nu o dată
Să-ți demoleze visul care-l ai,
Iar tu prin suferinți ne-nchipuite
Refaci măreț o Patrie de rai.

Ce greu și crunt ți-i drumul din robie,
Tot escortat de teroriști și huiduieli,
Dar tu renaști ca pasărea măiastră,
Te faci azi mai puternic decât ieri.

Aproapele lui Dumnezeu, dar și al Morții,
Popor visînd întruna fericire!
Învingi povara vremilor și-a sorții
Tot luminînd prezentul cu iubire.

Mîndrește-te! Istoria ta de... Lacrimi.
Mediterrana te-adună din povești
Etern un diamant de-nțelepciune,
Cu tinerețea stelelor cerești...

Deși nu fusesem niciodată în Israel, mi-am închipuit că
Ierusalimul nu poate fi altfel decât:

Dragostea față de orașul sfânt

Aici măslinii dau în floare
În zori de zi și-n miez de nopți –
Ierusalimu-i sărbătoare,
Cetate mîndră pentru toți!

Ierusalimu-i floarea lumii
Sub Steaua lui David, fidel,
La Zidul Plîngerii se-adună
Zeci de popoare-n Israel...

Aici e maica noastră sfântă,
Țara poporului evreu,
Aici Hristos din cer cuvîntă,
Aici ușor e tot ce-i greu.

Oraș – Simbol al Omenirii,
Istoria tu ne-ai născut,
Aici – iertării și iubirii
Ai fost de-a pururi veșnic scut.

Aici gloria dă în floare,
Nume în veci nemuritor,
Ești Paradis la fiecare,
Ierusalim strălucitor!

Ierusalim visat de-oricine
Sfințit de cronici vechi și noi,
Toți, mîntuiți, vom fi cu tine
Și-n judecata de Apoi...

Ne cheamă tu și ne vrăjește:
Cu Domnu-n gînd – Venim, venim!
Prin ani rebeli ne ocrotește
Ierusalim, Ierusalim!

Noi îți venim cu bună pace
Toți cu Speranță și cu Dor
Și anii-n flori ni s-or preface
Ierusalim nemuritor!

Am editat în 2009 aceste versuri cînd nici nu visam
să ajung vreodată pe locurile sfinte. Timp de vreo 20 de
ani majoritatea covîrșitoare a evreilor a tot luat calea
străinătății, împreună cu ei s-a stins o epocă înfloritoare
a Basarabiei. Cine știe, poate în momentele vitrege
ale timpurilor de azi, dacă ar fi rămas evreii și-ar fi pus
umărul la redresarea situației economice a Basarabi-

ei. Generației tinere aș vrea să-i amintesc că numărul intelectualilor (medici, ingineri, economiști, juriști, profesori, pedagogi, agronomi și alte profesii necesare vieții cotidiene) era completat atunci de reprezentanții etniei evreiești. Viața în orașele noastre era vie, dinamică, grație lor... Am scris niște versuri pe care prietena mea, poeta Miroslava Metleaieva de la Chișinău, le-a tradus în rusește și le cânt în rețeaua de socializare youtube.com (Evrei, milie evrei). Vă propun versurile în original:

Evrei, voi frați plecați de-acasă...

Trăiam de-o viață împreună
În orașelul nostru drag,
Cântam la nunți pe-aceeași strună
Și toate ne erau pe plac
Sosea – mireasă primăvara
Și ne-mbăta cu-aroma ei
Când da în floare liliacul
Când ne chema un ram de tei.
Dar trist ne-a fost s-avem destinul:
În gară-un tren ne-a-ndepărtat
Pământul Sfânt al Făgăduinței
Departe-n zare v-a chemat.
Evrei, voi frați ai mei de-acasă,
Mi-i dor de voi neîncetat!

Refren:

Vor trece anii,
Nori grei vor trece,
De voi plecați
Mi-i dor mereu
Nu-i despărțire,
E doar iubire

Iubirea cîntă-n pieptul meu!
Un ceas sunat-a despărțirea,
De voi – departe-i al meu plai
Și se topește amintirea

Și n-aud IDIȘ, mîndru grai.
Nu-i veselia de-altă dată,
Nu-i Chișinăul furnicar
Căci urma voastră-i spulberată
Atît de-amar! Atît de-amar!
Azi vreau doar UNA – Bucuria
Stăpînă-n case s-o aveți
Vă cînte-n inimi veșnicia
Acestei minunate VIETI!
Și, hăt, departe să răsunе
„Șalom! Șalom!” prin dimineți!

Iată versurile în rusește și notele cîntecului

Евреи, милые, евреи

Мы жили все одной семьею
В уютном нашем городке
Играли свадьбы, песни пели
И в жизнь пускались на легке
Нам не забыть весенних ливней
Садов цветенья ясный день
Когда светились мы от счастья
А на дворе цвела сирень.
Но вдруг судьба нас разлучила
И Вас умчали поезда
В неведомые нам пространства
В Обетованные края
Евреи, милые, евреи!
Как не хватает Вас, друзья

15

Прпев:

Пусть гаснут свечи
И годы мчатся
Душой мы вместе
Навсегда
И все невзгоды
Судьбы пороги

Нас не разлучат никогда
 В моем краю теперь далеко
 От Вас и Вашей теплоты
 Воспоминаний дымка тает
 Средь каждодневной суеты
 Не слышен больше сочный идиш
 И нет веселости былой
 И балаганный шум Привоза
 Подался в след шальной волной
 Так хочется, чтоб только радость
 Хозяйкой Ваш входила дом
 Чтоб мир царил, чтоб пело сердце
 И чуть грустило о былом
 Пусть нить времен не оборвется
 И единит нас всех „Шалом!”

Прпев:

16

Евреи, милые евреи

слова и музыка Борис Друцэ

Ла-ла, ла-ла - - - - -

Мы жи-ли все о-дной се-мье-ю

В уютном на-шем го-род-ке

Ц-гра-ли сва-дьба, не-сли пе-ли

Ц в жи-знь пус-ка-лись на-лет-ке

Нам не за-быть ве-се-ния ян-варя

Са-гов це-те-ня а-сний дечо

Кос-га све-ти-мис мн от ска-ства

А на уво-ре це-ла си-рек

Но върв сурб-ба нас раз-лу-чи-ла

И вас уч-ка-м по-с-зда

В не-ве-до-мн-е нас про-стра-нства

В О-бе-то-ва-ни-е кра-а

Вре-и, ми-ла-е, вре-и!

Как не хва-та-ет вас, дру-го

Пусть ка-снут све-ти и го-ди мн-тоса

Ду-шой ⁺на ⁺вие-сте На-вие-гда

И все не-взо-ди су-дби по-ро-чи

Нас не ра-злу-гат ни-ког-да.

Tot pe atunci am luat cunoștință de opera lui Ihil Șraibman, mai ales a romanul *Șapte ani și șapte luni*, și ultimele miniaturi în traducerea excelentă română realizată de Eugenia David. Am sesizat coloritul limbii idiș, în veșmîntul căreia scriitorul de la Vadul-Rașcov și-a îmbrăcat opera. Dacă o pleiadă impresionantă de intelectuali evrei au scris în limba română sau rusă, (Samson Șleahu, Leonid Corneanu, Iosif Balțan, Rudolf Olșevski, Anatol Gugel și alții) Ihil Șraibman a scris în graiul său matern, fiind atît de îndrăgostit de idiș, încît și pe placa de granit de la mormîntul lui din cimitirul central evreiesc de pe str. Milano din Chișinău stă scris: „În idiș eu nu scriu, în idiș eu sărut pămîntul, idiș este fericirea vieții mele”. Din păcate, ultimul și cel mai mare scriitor al Basarabiei din secolul XX a fost martorul viu și conștient de dispariția cititorului care nu mai folosea limbajul său idișul... În idiș a scris și Iosif Kerler renumitul imn pe care îl cîntă evreii de bună credință din întreaga lume: „Am, Istoel, hai!”. Mare mi-a fost uimirea cînd, călătorind în Israel, am aflat că idișul nu are susținerea cuvenită. M-am întreat: de ce s-a ignorat limba în care au vorbit și au creat clasicii literaturii evreiești contemporane Șalom-Alehem, Mendele Moykher Sforim, Efraim Auerbach, Eliezer Steinbarg, Itzhok Bashevis Singer, Peretz Markish... În această limbă a vorbit A. Einstein, K. Marx, B.Spinoza, A. Raikin și alte personalități notorii de etnie evreiască. Lespezile majorității mormintelor din cimitirele evreiești din Basarabia sunt scrise în idiș. Unii intelectuali evrei apără cu desăvîrșire acest frumos și colorat grai care e pe cale de dispariție. Este semnificativ faptul să reproduc opinia expusă de către Avigdor Liberman, pămînteanul nostru (născut la Orhei) care este personalitate politică în statul Israel, cu referire la idiș. Iată ce mărturisește Domnia sa în publicația *Russkii pionier* din anul 2015: „Evreii, ca orice popor au și multe neajunsuri. Netăgăduite și imaginare. Cele ce i le impută antisemiții și cele pe care ei înșiși și le fac cu abilitate (îndeosebi în Israel): autoflagelarea este trăsătura noastră națională. Putem discuta care din ele sunt caracteristice cu adevărat, care sunt invenții deșarte, preamăriri neprihănite, o halucinație evidentă, dar există o trăsătură absolut indiscutabilă.

În primul rînd, trăsătura dată este fixată în cel mai autoritar

document ale populației majoritare din Europa și America – Biblia, sau cum o numim noi în Tora.

În al doilea rînd, el este definit de cel mai competent din toate izvoarele umane, de Dumnezeu. Conform Sfintei Scripturi, anume Dumnezeu a numit pe evrei ca fiind un „popor cumplit, îndărătnic”. Și nu numai odată, ci chiar cinci ori la rînd, dacă e să reieșim din forma scrisă a Torei (evreii mai au și una verbală). De fiecare dată ca o conotație negativă, ca un reproș. Ce este „Popor cumplit, îndărătnic «жестоковыйность»”? În traducere din bombastică divină, aceasta mai degrabă este îndărătnicie.

Da, evreii sunt un popor îndărătnic. Îndărătnicia este caracteristică lui din naștere. Dumnezeu ne este martor. Îndărătnicia evreiască este un fapt indiscutabil. Semnul nostru gentilic este de a ne încăpățâna, de a merge împotriva șuvoiului, de a merge nu în pas cu alții, de a pluti pe-alături, de a nu fi așa ca ceilalți, de a proceda în dauna bunelor moravuri și bunului simț. Însă evreii n-ar fi fost ei evrei, dacă nu s-ar strădui ca acest cusur să-l transforme în acte de mîndrie.

Toată istoria evreilor, a multiplelor biografii ale evreilor, iar nu demult chiar și geografia evreiască, se caracterizează prin îndîrjire. Este cu mult mai lesne să oglindim acest fenomen prin exemple din domeniul științei, dar necătînd la abilitatea de persoane notorii ale laureaților premiului Nobel, necătînd la numele lui Einștein, Freid, Mendel, Nils Bor și alți titani, domeniul științei nu poate servi drept comparație. În știință esențială este invenția, descoperirea, indiferent de proveniența națională, care sunt efectuate datorită înverșunării și nerespectării canoanelor.

Desigur, îndărătnicia este o trăsătură națională a evreilor. Uneori, ea provoacă neînțelegere, iritare, stimulează dispoziție antisemit. În primul rînd, ea pentru noi este specifică și de acest cusur este dificil să te debarasezi, iar în al doilea rînd, ea deseori devine izvor de supraviețuire. Această trăsătură este nu doar istorică ci este în sînge. În viața mea am fost nevoit deseori să comunic în ivrit, în rusă, engleză, pot și în românește. În toate aceste limbi eu vorbesc cu un vădit accent, fapt care nu mă deranjează, deși conștientizez că pot servi o țintă comodă pentru

parodiști. Însă, limba mea natală este idișul, limba evreilor din Europa de est și vest, acum aproape dată uitării. M-am născut și mi-am petrecut începutul vieții la Chișinău. Acolo idișul îl vorbea multă lume, în schimb în timpul copilăriei și adolescenței mele erau puternice spiritele anti-Semite. Evreii se străduiau să vorbească idișul doar acasă. A-ți demonstra originea evreiască era socotit ceva necuviincios, ba chiar periculos. Spre mândria părinților mei, dînșii nu recunoșteau acest lucru ca un neajuns. Țin minte un caz. Aveam 10 ani. Călătoream cu părinții în troleibus pe bancheta din urmă. Mama și tata vorbeau între ei în idiș. Ceilalți călători ascultau atent vorba lor, se bungheau la ei, unii chiar au început să se ferească într-o parte, grăbindu-se spre ieșire. Mama și tata au observat această învălmășeală și au continuat să dialogheze între ei mai tare. Fiind copil, am sesizat totuși o tensiune în jurul nostru. Oamenii priveau spre noi suspect. În asemenea stare am ajuns la destinație. Am coborât fără vreun comentariu, de parcă nimic nu se petrecuse. Acest moment mi-a servit ca o lecție de viață. Îmi amintesc de el și atunci când particip la negocieri și discuții peste hotare în calitate de ministru de externe al statului Israel. Israel este casa, țara mea și locuiesc demult aici ca cetățean. Îndrăznesc să sper că am făcut și eu câte ceva pentru țara străbunilor, și sunt convins că voi mai reuși multe să fac în virtutea puterilor și posibilităților. Nicăieri în lume nu mă simt ca în Israel. De aceea, reacționez deosebit de liniștit și chiar indiferent când cineva reproșează că eu nu sunt ca ceilalți în poziția mea civică.

Mi-amintesc când am devenit (în ciuda opunerii multora) ministru de externe al Israelului, aceste pretenții s-au intensificat. Cuiva nu-i plăcea că în fruntea Departamentului de externe al statului a venit un cetățean străin, în deosebi un „rus” știindu-se că simpatizanți ai partidului majorității alegătorilor sunt foști cetățeni ai URSS. Nu am acordat prea multă atenție acestui fapt și am rămas de neclintit.

Îndărătnicia caracteristică evreilor ne ajută nu numai să supraviețuim, ci ne asigură deseori respectul celor din jur. Mie personal nu-mi este rușine de a fi îndărătnic. Precum nu-mi era rușine nici atunci, copil fiind în troleibuzul din Chișinău, când

părinții mei vorbea pronunțat în frumoasa limbă idiș. „Doresc să mai aduc un exemplu. Este cazul să amintesc cititorilor noștri că Imnul Exodului evreiesc, compus de celebrul artist de culoare Louis Armstrong, a fost dedicat tatălui său David Corovski, emigrat din Lituania, cel care l-a înfiat pe micul Louis în anul 1907. Cerebrul muzicant și-a adorat toată viața părinții adoptivi, a scris despre ei o carte editată la New Orlean. Datorită părinților adoptivi, Louis Armstrong vorbea fluent idișul și purta totdeauna în piept steaua lui David. Celebrul imn dedicat evreilor care s-au eliberat din robia egipteană Let My People Go, a fost interpretat de el în cinstea părintelui drag în anul 1939 cu ocazia sărbătorii Hanukia în sinagoga din New Orlean... „Am spus aceste afirmații ca să demonstrez că pînă și străinii au un atașament față de idiș. Cu părere de rău, azi la Chișinău aproape nimeni nu mai vorbește idișul. Este și mai regretabil faptul că în cadrul Comunității evreiești, după cum am observat, se acordă o atenție tot mai scăzută față de idiș, iar majoritatea evreilor o consideră ca fiind o limbă moartă. Cruda realitate mă doare, fiindcă în istoria Basarabiei există o sumedenie de opere neexplorate scrise în idiș, iar evreii nu mai contribuie cu nimic la valorificarea lor, manifestând o asemenea atitudine. Actualii poeți din Chișinău preferă să-și scrie operele în limba rusă și nicidecum în română pe care nu doresc nici măcar s-o însușească. Dar, să-i lăsăm în plata Domnului. Eu, din respect pentru idiș, am scris o poezie dedicată lui Iosif Kerler și Ihil Șraibman:

Te strînge-n brațe IDIȘ

Pleacă generații, pleacă-n veșnicie –
Frunze-diamante-s nobilă plutire...
Limba dulce IDIȘ, tristă, se subție –
De ce-și află locul doar în cimitire?

I-i frumos sicriul, nu-i bătut în cuie,
N-o petrec evreii, ea-i acum tăcută,
Magice silabe parcă-n ceruri suie,
Parcă sub coroane vocea i-i pierdută...

Slove risipite dăltuite-n cripte –
Limba-ntîi în lume – dar din piatră sună,
Lumînări aicea-s santinele-nfapte –
Steaua-n șase colțuri s-o păzească-ntruna...

Perle și expresii mor făr-a se naște,
Doar în epitafuri IDIȘUL rămîne:
Cine, părăsite, le va mai cunoaște,
Cine evreiescul grai rosti-va mîne?

Pleacă generații – către nemurire...
Cui rămîi tu, IDIȘ? De străbuni ești dată
Să ne fii lumină peste omenire,
Dar deliru-acuma te subție toată!

Dar te strînge-n brațe-o vrednică speranță:
E Șalom în pagini vii, nemuritoare,
Ihil, basarabul, îți mai toarnă viață –
Străluci-vei, IDIȘ, veșnică sub soare!

O mare descoperire pentru mine a fost Marina Șraibman, soția lui Ihil Șraibman, un model de fidelitate, demnitate și dragoste de idiș. La numai 30 de ani s-a îndrăgostit de Ihil Șraibman, mult mai în vîrstă decît ea și au conviețuit împreună peste 30 de ani. Marina și-a idolatrizat soțul. Rusoaică de origine, ea a învățat idișul și l-a vorbit la perfecție. După decesul soțului a contribuit la valorificarea moștenirii literare, lucrările lui au fost editate datorită ei în Germania, Israel, SUA, în Moldova. Suferind de o boală incurabilă, Marina, pînă în ultima clipă s-a trudit asupra manuscriselor lăsate de soț în idiș, traducîndu-le în limba rusă și publicîndu-le. Se poate de afirmat cu certitudine că Marina stă la baza sraibmanisticii, opera lui Ihil, pe care încă multă vreme o vor studia generațiile viitoare... Împreună cu ea am luptat ca la Chișinău o stradă să poarte numele lui Ihil Șraibman, însă nu am reușit din cauza birocrăției. În același timp, edilii de azi păstrează străzi cu

nume ale unor demnitari pe care istoria nu-i cunoaște. Păcat că nu doar la Chișinău, ci și în majoritatea orașelor noastre, nu se cinstește memoria personalităților care ne-au dus și ne duc faima pe alte meridiane ale globului. Cucerit de vrednicia acestei minunate și demne doamne, i-am dedicat următoarele rînduri:

Îngerul păzitor al lui Ihil

Marinei Șraibman

Dragostea n-au inventat-o poeții
Ca mirosul florii cu raza de soare,
Dragostea aparține total dimineții
Cu prospețime să ne-mpresoare.

Dragostea n-au inventat-o poeții,
Ea e prezentă cu roua pe flori
Orișice ramură e vis, tinerețe
Pentru anii de azi și cei viitori.

Dragostea n-au inventat-o poeții,
Ea e prezentă, Ihil e prezent,
Păstrează-o, Marina, în numele vieții
Pentru Ihil ești un viu monument!

După plecarea Marinei Șraibman în veșnicie, un mare înflăcărat al idișului rămîne Slava Farber, talentul căruia constituie o adevărată comoară. Născut în tîrgul Vertiujeni, într-o familie de evrei cu tradiții, prin cîntecele sale în idiș el promovează cu demnitate cîntecul evreiesc de o splendoare aparte. Am avut și am ocazia să-i ascult melodiile basarabene în care nostalgia, tristețea, tînguirea se îmbină cu veselia, temperamentul, patriotismul caracteristic istoriei milenare a poporului său. Vocea lui îmi răscolește amintirile despre Teleneștii unde mi-am petrecut copilăria și adolescența, de care mă leagă cele mai frumoase aduceri aminte. Slava m-a familiarizat cu frumoasa

poezie a evreilor care au locuit cîndva pe vatra Vertiujenilor, totdeauna au fost poeți de felul lor în drumurile întortocheate prin istorie... Poezia celor de la Vertiujeni este reprodusă în această culegere. Coloritul versului în idiș l-am cunoscut la Chișinău și ajutat de intelectualii de marcă ai Moldovei contemporane ca Sara Șpitalnic, Sergo Benghelsdorf, Moisei Lemster, amintirea căroră va dăinui în inimile noastre atîta timp, cît va exista pămîntul Basarabiei... Lucrînd la această culegere, l-am descoperit și pe teleneșteanul Moșe Pincevski, om de cultură cu o biografie interesantă, cu o lume aparte, reflectată cu talent și dăruire în poemul „Doina”...

M-a încîntat marele talent al poezilor ieșiți din popor, care s-au aflat alături de moldoveni, de la care au împrumutat obiceiuri, îndeletniciri, datini. Strămoșii noștri împreună au sărbătorit nașterea copiilor, i-au deplîns pe cei dispăruți, au împrumutat cuvinte, expresii unii de la alții. Talentul evreilor ne-a îmbogățit arta, muzica, literatura. La rîndul nostru, le-am acordat ospitalitate, le-am dăruit inspirație, astfel că și imnul național al Israelului are la bază folclorul nostru românesc. E o mîndrie pentru noi și pentru ei! Prin această traducere m-am străduit să scot în evidență frumusețea ambelor noastre popoare.

Adîncindu-mă în studierea literaturii de expresie idiș, m-am convins că în paginile ei sunt incluse fragmente din istoria basarabenilor din perioada secolului XIX-XX. Am decis să-mi aduc contribuția publicînd creația poezilor evrei, majoritatea din ei de expresie idiș, sperînd ca exemplul meu să fie urmat.

Autorul

Dovid Knut

(10 septembrie 1900, în or. Orhei –

15 februarie 1955, Tel-Aviv, Israel)

Knut este numele de familie al mamei lui. Adevăratul nume și familie Duvid Meerovici Fixman, participant la mișcarea de rezistență împotriva fascismului din Franța.

Funeralii evreiești la Chișinău

Țin minte-n Chișinău o seară tristă
Colina Inzov o înconjuram
Pe-aici cîndva cărlionțatul Pușchin,
Vestit petrecăreț multtalentat în toate,
Dar brav poet – își purta ochii-n flăcări
Și-i se citea pe chipu-i inspirat
Originea-i streină, africană...

Pe strada Asiată stinsă-n colburi,
Pe lângă-acel sordid Azil de Nașteri,
Duceau pe-o năsălie-un mort evreu
Acoperit cu-n vechi cearșaf de doliu –
Doar oasele-i sub el se profilau:
Oase slăbite mult de om flămînd,
De om care-și târâse viața-n chinuri,
Dar înc-atîta de flămînd încât
Nici viermii n-ar fi-avut de vreo-nfruptare
În cimitirul nostru evreiesc...

După bătrânii ce purtau coșciugul
Urma cea gloată de evrei slinoși
Cu ochi încenușiți de sărăcie,
Purtînd surtuțe vechi și peticite;
Un aer evreiesc – miros de molii,
De usturos, pelinci, de peste mort –
Un aer de Talmud și sinagogă.

Cea mare mahnă îi unea în inimi
 Și-astfel mergeau, surzi le erau pașii,
 Cuminiți, ușori și fără de grăbire,
 De parc-așa de zeci de ani mergeau
 Și petreceau același mort la groapă;
 Și nu-avea-nmormântarea început
 Și nici sfârșit... Pași înțelepți
 Ai multor sioniști din Chișinău...
 Da-n fața lor, după cel negru trist sicriu
 Pășea în praful sumbru o femeie –
 Nu-i vedeam fața, dar atât de mândru
 Și de măreț îi auzeam cum sună glasul
 Sub cel tîrșit de pași și zbor,
 de frunze moarte,
 Sub tuse-năbușite-aici forțat –
 Curgea cel cântec – tulbure, cascadă
 De lacrimi și de sfântă mîntuire...
 Și de credință-n Domnul pe vecie
 Și de extaz, de frică, de-mpăcare...

Vai! Cât de minunat era cel glas!

O, nu pentru-acel evreu pe nășălie –
 Știu pentru mine glasul-acel cântă:
 Despre noi toți, frați buni doar în durere
 Și despre bătrînește, despre spaimă
 Și despre milă, despre sărăcie
 Și despre neputință, ne-ndurare
 Și despre ochii multor morți copii...

Evreica pășea mândră – lumânare!
 Și-atunci când cei ce trupul mort purtau
 Vreo piatră-n drum, de-mpiedica sicriul
 Atât făr-de putință scuturându-l –
 Ea țișea spre el își arunca
 Și vocea ei atunci miraculoasă
 Se înălța subit și răsuna metalic...

Solemn atunci, ea implora pe Domnul,
Blesteme de speranțe invocând
Și-amenința cu pumnii pe Acel
De-i nevăzut, sub zarea nebuloasă,
Peste copacii-n praf și-un mort evreu
Peste sordidu-acei Azil de Nașteri,
Peste pământu-n veci nemiluit...

Și dintr-odată s-a cutremurat:
Ea se lovea cu pumnul-n piept, bezmetic,
Și se ruga-ndelung fără de istov,
A Domnului voință lăudând,
Striga sfâșietor întru iertare
Pentru supunere, pentru credință...
Și-acum se-ncovoia pân-la pământ
Cu ochii plini de-o aprigă sfârșeală,
Privind la cerul surd și-ndoliat;

Ce-a fost? O seară, - o stea pe cer,
O stradă-n praf... Și-o liceistă Olea...
Modeste funeralii evreiești,
Evreica din cea Mare Cartea-a Vieții...

27

...Dar nu putea-voi drămui-n cuvinte
Cel freamăt de pe strada Asiată
Sub felinare oarbe de la margini
De -oraș... Și râsete la praguri
Și sunete-nfundate de chitară
Și-ncă lătrat de câini mult vagabonzi...
Suburbia Râșcani și Chișinăul
Atât de-ndepărtate-n amintire...
Neperitorul aer ruso-evreiesc -
De neuitat-dacă-l respiri odată.

Ițhak Kațenelson

(אִיִּזְחָק קאַטענעלסאָן, poet și dramaturg evreu. Care a scris în idiș. S-a născut în localitate Coreliceah, regiunea Grodno, Belarus la 1 iulie 1886. A participat la rebeliunea din Getoul din Varșovia, apoi deportat în Osvențium, unde a fost ucis la 1 mai 1944).

Iată-le vagoanele, iarăși...

1.

Cumplită frică m-a încarcerat,
o frică uriașă
care mă țintuiește-n loc:
Iată-le, aici, vagoanele –
Au revenit cu ușile larg deschise!
Parcă ieri au plecat încărcate,
Uite-le au venit din nou,
Așteptând să fie iarăși burdușite
pe peronul Umșlag,
Din nou flămânde, desfăcându-și sinistrele uși!

2.

Cer să înghită – încă și încă –
mai sunt goale și încă flămânde
burduhanele lor,
așteptând nerăbdătoare
cohorta evreilor!
De totul ce-au înghițit pân-acum
– nu se ține cont:
Sunt înfometate și hrăpărețe,
vagoanele habar nu au de moarte
și de dezastru,
se cer umplute –
încă și încă!

3.

Și încă! Acum stau la pândă și așteaptă –
Aidoma tâlharilor lângă hotar,
Ca la masa acoperită cu bucate ale ghiftuitului,
Așteptând lacom să le dea,
Și să le mai dea...
Potop de lume. Tineri și copii
împăcați cu destinul,
Bătrâni cu brațele ca vițele de vie
Pentr-un vin strămoșesc...

4.

„Dați-ne, mai dați-ne încă evrei!” –
tipă vagoanele înghețate –
Dați-ne nouă, mai împingeți, se va face loc
Înăuntrul stomacului sumbru, întunect....
Nemișcate vagoanele pe peron
În cruntă hidoasă-așteptare,
Vagoane parcă nevinovate
în nesfârșit eșalon.

29

5.

Atunci erau ticsite până la refuz
Cu cei morți lipiți de cei vii,
lume moartă și vie în ele,
morți lângă vii,
vii lângă morți,
Sprijinindu-se unii pe alții
ca să nu le cadă
Sufletele vii și moarte!
Cine-ar mai fi constatat
cine e viu și cine e mort
Sub țipetele desperate ale tuturor?

6.

Un evreu mort, ca unul viu
își clatină capul

în tic-tac-ul vagonului.
 Apoi își dă duhul. Copilul de-alături
 atinge ușor cu mânuța
 pe mama lui moartă:
 „– Mamă, mamă, vreau apă, mi-i sete!”
 Se cutremură copilul în plâns:
 „– Mă înăbuș, mamă, nu am cu ce respira!”

7.

Un alt copil îl sgâlțâie
 pe tatăl său mort,
 dar tata parc-ar fi înghețat,
 din loc nu se mai mișcă.
 Copilul nimic nu-nțelege:
 „– Hai, tată, să coborâm!”

8.

Undeva, în aceste vagoane înspăimântătoare,
 unde bântuie moartea,
 Ceva, ceva pare-a se fi-ntâmplat,
 dar ce-anume?
 Cui i-o fi zâmbit soarta?
 Evreii zâmbesc zeflemitor, toți se agită,
 ghicesc:
 – Cineva a sărit. Auziți?
 Auziți o rafală?!

9.

Se-ncurajează, se bucură evreii!
 Se-aude înc-o împușcătură!
 Vai, sfinții, scumpii mei evrei –
 fărâmitură de giuvaier, amară –
 De ce vă bucurați?
 Ucraineanul a tras
 de pe acoperișul vagonului...
 Ei și? Principalul că cineva s-a salvat!
 A sărit din vagon și acum e liber,
 gata-mpușcat!

10.

Și ce dacă glonte e în inimă lui?
Ei, și?
Aici fiecare se roagă unui singur glonte –
acesta nu-alege!
Pe nimeni nu ademenește! Mai bine e să mori!
În libertate, în stepă,
Decât...? Cine citește acolo
„Vidui” cu glas tare
în acest urdiniș al morții?
Repetăți fiecare după el:
Doamne, ne-ntărește!

11.

Până la refuz au fost burdușite vagoanele –
doar s-au întors deșarte –
Unde i-au lăsat pe ceilalți evrei,
ce li s-o fi-ntâmpnat?
Hei, vagoanelor, ați înghițit
zeci și sute de mii!
Și iarăși stați goale, sosite aici pe peron!
Pe unde-ați umblat vagoanelor?
Mărturisiți-mi acum taina sinistră!
E-un fleac să mărturisești, nu-i așa?
Dar vagoanele-s mute,
mute de tot!

12.

Stația terminus nu e departe, – o știu bine –
vagoanele,
Ieri încărcate până la refuz,
va târât locomotiva...
Acum – unde din nou vă grăbiți,
Care diavol vă mână din urmă?
Îmbătrâniți ca și mine, mai repede,
ca să puteți fiți duse
la fierul cel vechi...

13.

Privesc către voi și-mi spun:
 – Cât mai puteți rezista în zumzetul
 vostru pe șenilele morții?
 Sunteți construite numai din lemn și din fier –
 Dar defilați atât de grabnice-ncolo
 și-ncoace...
 În inima pământului odihneai
 tu, fierule,
 Iar tu, copacule, creșteai falnic
 și te avântai
 Tot mai sus, către Dumnezeu!

14.

Iar acum? Vagoane, bouvagoane –
 prin voi a venit năpasta,
 Ați devenit martorii cei muți,
 Ați încarcerat un popor întreg
 Numa-n corsetele morții,
 Spuneți-mi voi cei indiferenți
 față de tragediile lumii,
 Spuneți-mi: unde-ați dus poporul evreu?
 E-adevărat că l-ați cărat numai spre cea
 mai sigură moarte?

15.

Să nu suferiți, vagoane, că sunteți
 încarcate până la refuz
 Alergați încolo și încoace,
 roțile bat ritmul monoton:
 Tic-tac, tic-tac, te duc-te-aduc, tic-tac, tic-tac...
 Rostogolindu-vă din această lume
 a infernului,
 Vorbiți-mi ce-ați văzut acolo-n infernul
 fascist?
 Doar măcar ceva, ceva să-mi vorbiți ce-ați văzut...
 Ca să pot vărsa o lacrimă
 cât Pământul de mare...

26.10.1943

E prea târziu

1.

Doamne, dar eu știam și chiar oricine știa
oricare din evrei
de la mic până la mare –
Știam unde să nu plecăm,
Știam ce va fi cu noi,
doar ne întâlneam
cu lingușitoarele mine,
Strivind teribile raționamente,
Frica și groaza camuflând.

2.

Încă înainte de-a ne închide cei călăi
în cuștile ghetourilor,
Încă de până la Helmno, până la Beljiț,
până la Ponar,
înainte de-aceste locuri ale groazei
Știam că vom păți, ce vom suferi
În acele clipe după declanșarea războiului
Când îi întâlneai pe cei cunoscuți,
salutându-i prietenește,
Și-atât de întristați ne strângeam mâinile!

3.

Priviri coborâte-n pământ
buze sumețite-n tristețe,
Priveam la ziua de mâine
care-o vedeam în flăcări,
dar când ne strângeam mâinile
Și numai degetele la strângerea de mâini
degetele disperate țipau:
"Tekel, tekel!," – cuvinte de foc
pe zidul invizibil din spate...

4.

Vai, dar nu numai noi!
 Chiar zidurile oricărei case,
 cărămizile mute
 Știau de noi! O, dacă noi am fi putut rosti
 măcar un cuvânt !
 Simțeam că suntem duși la moarte
 că ne-așteaptă bezna
 Și cu tristețe priveam la pietrele
 în mâinile noastre
 disperate.

5.

Noi toți știam, știau chiar și păsările-n cer,
 știau și peștii din ape,
 Știau și toți care nu erau evrei
 în jurul nostru –
 Nu, lor nu li se părea un sacrilegiu,
 Ei nu se întrebau „Pentru ce?,,
 Știau că noi suntem sortiți
 marelui masacru mondial,
 Dar nimeni nu ne jelea!

6.

Se dezlănțuise războiul,
 Aceasta ne semnase deja
 condamnarea la moarte,
 Bandele fasciste tăiau și spânzurau
 în Polonia...
 Evreii își părăseau casele proprii
 din orice localitate –
 toți, de la pruncul din leagăn
 până la bătrânii cu pletele albe...

7.

Fugeau! Dar încotro? Mai bine
 Nu-ntrebați pe nimeni de-aceasta,

mai bine nimeni să nu știe, să nu fi văzut...
de groază fugea poporul,
Fugea poporul !.. Nu-ntreba și nu da sfaturi
Nimănui –
Rămâi în casa ta, la căldurică,
Sau să fugi încotro te duc ochii...

8.

Da, să rămâi acasă! Dar peste evrei
S-au năpustit bandiții fasciști,
bestialii, fără muștrări
de conștiință...
Stoluri de negre Messerschmitt-uri
Semănau moarte peste toți evreii
refugiați într-o scăpare...

9.

Nimănui să nu dai sfaturi –
nici la vecini, nici celor buni cunoscuți,
nici celor care te privesc
cu vădită compătimire
precum robii își comandă stăpânii
Rugându-se într-o îndurare a acestora –
De-ai fi chiar însuși Dumnezeu:
Orice sfat de-al tău poate duce cu gândul
la un mare pericol –
Dă din mână a lehamete...

10.

Drumurile, șoselele, liniile de cale ferată...
Fără desage pe umere, fără orice fel de bagaje
se târau prin noroi și pericole,
Fugeau sub nemiluirea fricii, în istorvire,
însălmântați de neputință,
Fără de nici o speranță...
Unde-ar fi cu putință
s-apară un simplu liman al salvării?

11.

E târziu! E foarte târziu!
 Doar un singur gând domină:
 De-a ajunge la vreo frontieră!
 de a fugi de grozăvii !
 Dar ai întârziat ! Și ce mai ai de făcut
 cu picioarele amorțite
 cu brațele neputincioase –
 Toate căile sunt închise,
 Toate podurile arse!

12.

Se striga-n reproductor în poloneză,
 fasciștii strigau:
 „– Înaintăm zi și noapte,
 Nu faceți panică, nu vă fie teamă de noi
 voi, cei pașnici cetățeni ai țării –
 să nu vă fie frică!
 Doar evreii să se cutremure,
 să ne știe de frică!„

13.

Și a sunat cea groaznică zi de joi
 când au ieșit buluc evreii
 împânzind toate drumurile Poloniei,
 pierzându-se-n ceață
 O, Dumnezeule, Atotputernice,
 Dă-ne puterea de-a ne sinucide
 Pe-acest pământ plin de vrăjmășie!

14.

Din Bendin au fugit la Censtopov,
 din Caliș – până la Lodz,
 Fugeau evreii de pe tot teritoriul Poloniei
 Părăseau Varșovia și Cracovia
 si numai panica-i mâna
 spre dezastru,
 Unde-i așteptau ambuscadele ucigătoare !

15.

Dragii mei evrei care mai locuiți aici –
de unde un asemenea curaj?
«Bundiștii», regilioșii, hasizii,
Toți sioniștii din lume s-au deșteptat
ca la o surdă comandă:
Toți cer Salvarea! S-au deschis rănilor
pe care le-au ascuns de ani de zile.
Acum doresc să ajungă sub cerul Palestinei
Să se salveze! Dar, deja, deja e târziu,
Deja e foarte târziu!

7-12.11.1943

Liuba Vasserman

(ליובא וואסערמאן; s-a născut la 5 decembrie 1907,
în localitatea Slavatice, Gubernia Sedlețk, Imperiu
Rus – 5 martie 1975, Chișinău,
Republica Moldova) a scris în idiș.)

Închisă ca-n celulă

Eu știu c-afară-i primăvară-acum
(Vai, timpul între noi acum e rece!)
Un zid cazon-ghețar căzu în drum –
Cum să-l dezgheț cu lacrima-mi să plece?

Am tîmpla albă, de cînd, trist, mai scrii
Orei din zor să-i cer o împăcare,
Slova ta o rază dulce mi-i
În geamul meu, vai! – geam de închisoare!

După-acel geam cu drag mi-ai amintit
De cea de-april mîngîietoare boare,
Dar trist e-al meu sălaș și-i văduvit
Chiar și de cheia ușii de la-ntrare.

Departa-i soțul și copilul meu,
Aripile mi-s gratii oțelite –
Căci n-are drum spre casă zborul meu,
Mi-i numele-n silabe ofilite.

Sunt singură-n celulă, dar veghez,
Și zidul gros îl rod s-a sparge poate!
Au, Doamne, de m-auzi și de mă vezi –
Sunt condamnată – pentru ce păcate?

Fiului meu drag

Mi-i drag în dimineți să-mi vii la sân,
Copil al meu, tu raza mea de soare
Cînd somnul nu-ți mai e pe trup stăpîn,
Cînd te trezești din dulcea-i scaldătoare...

Suavă-i liniștea de pace-n jur
Și-s fericită cînd te-apropii mie,
Cînd flămînzit, sorbi laptele cel pur
Cu-acea guriță – floare purpurie!

Parcă respiri cu mir la pieptul meu
Și respirarea ta mă luminează,
Ai ochi ce cîntă, gîngurind mereu,
Și viața ta-i de-acum miraculoasă!

Cu primul țipăt m-ai chemat cu dor
Privirea ta fiori îmi dă fericire.
În brațe cînd te-am strîns, al meu odor,
O lume-ntregă mi-a zîmbit aice!

Locul meu cel mort de trai

Casa mea, ești ștearsă de pe fața pămîntului,
Ce singură, Doamne-am rămas,
Înstrăinată-n bătaile vîntului,
De pripas, fără loc de pripas!
Singură, singură-ntreb depărtările:
Unde mi-i calea, pe cine să-ntrebi?
Ruina, cenușa îmi bîntuie zărilor
Și moartă mi-i casa-ntre ierbi...

Stins ca o apă scăzută mi-e sîngele –
Pereți fisurați, dărîmați...
Maică din groapă – cearcă-le, plînge-le,
Și tu taică-meu, și voi frați!

Dar cine-au fost pînă ieri cu durerile
Cînd moarte cosea și ardea?
Frați ai mei, voi purtat-ați poverile
Cu surioara Ester, draga mea!

Scumpă Ester, unde azi ți-s cosițele,
Ce potop le-a răpit, ce război?
Cine acum să-mi priceapă căințele,
Pe-unde, Ester, rătăcești făr-de noi?

Frate Leibuş, unde-ți sunt azi speranțele? –
Dispărut ești, tu, cel senin,
Și tu, frate Levit, înghițit de distanțele
Timpului crîncen, de chin?

Răspundeți, voi, de departe, voi fraților,
Unde vi-i magicul glas?
Din freamătul frunzelor plopilor, națtilor –
Ce-a mai rămas?

În preajmă răsună cîntul cocoșului –
Aș vrea un răspuns, cum aș vrea!
Întrebarea mea are fierbințeala fierului, roșului,
Dar în pripă se stinge și ea!

Toți au muțit, au lacăt pe florile gurilor,
Tac și eu, biciuită de vînt...
Krie nu voi îmbrăca,
Kadişul n-oi murmura în durerea arsurilor –
Mă voi lipi de pămînt !

Lăcrimioara

Era-n sfârșit de primăvară
Zăpada-ncă pe munți albea...
Un strop de nea, o lăcrimioară
Ai pus duios pe masa mea.
Și parc-a dat paharu-n floare
Cînd, gîngăș, tu l-ai aranjat,
Căci trist, erai, în nerăbdare,
Ori de ceva îngîndurat...
Gîndeai că, uite, vremea trece,
Că-ani după ani se duc grăbiți –
Mi-e tîmpla în zăpadă rece
Cum piscul munților, albiți.
... Uită trecutu-n nostalgie,
De-atîtea ori el ne-a mințit –
De-s rare spicele-n cîmpie,
Pe-atît e-un bob mai împlinit...
Vai, de-a greu, de-a fost durere,
Oricum – eram ferice-n mai...
Amice, sufletu-mi te cere,
O mîngîiere vreau să-mi dai –
Nu pentru cîntecele mele –
Pentru credința ce ți-o port!
Sunt făr-de teamă-n mîngîiere,
Eu din tristețe-am să te scot!
Vreau mîngîiată, sărutată –
De ochi perfizi – n-om fi-nvrăjbiți –
La cea din urmă judecată
Iubind – noi fi-vom fericiți!
Nu te mîhni! Fii floare-n soare,
Zîmbește –n bucurii de prunci!
La primăvara viitoare –
Iar lăcrimioare să-mi aduci!

La o aniversare

*Luminoasei memorii a lui
Moisei Benghelsdorf*

Ce mîndru-ai fost – ca un stejar voinic!
În umbra ta – aveam dulce-alinare!
Azi, dragul meu, te-ai dus în neuitare –
Ca neaua-mi este tîmplă, cînd te strig...

Stiu, nimănui nu-i va păsa, oricum,
De vreau-acest de-amar și de durere,
Eu lacrimi las pe urma ta-n tăcere
Și-i noapte grea viața mea de-acum!

Tu, cel mai brav – mi-apari frumos în vis,
Văd ochii tăi, tristețea ta divină,
Cu mine-ai fost și viața mi-a fost plină
Ca sărbătoarea cea de nedescris!

E stins acum în ochii mei cel rug,
Mi-s drumurile, clipele – deșarte,
Fără de tine – ce-o fi mai departe?
Spre-a mă salva – la cine să mă duc?

Din poză mă privești – mai ieri – stăpîn!
Parcă mă rogi: „Nu te robi durerii!”,
Fără de tine-i crunt chinul tăcerii,
Încît mi-i groază-n casă să mai mîn...

Iosif Kerler

(7 aprilie 1918, Gaisîn, gubernia Podolsk,

Ucraina – 2000, Ierusalim)

A scris în idiș

Amicii

O viaț-am fost durerii frate,
În lupte pe mulți frați am îngropat...
Și trupul meu, oricum, avea-va parte
De-acel sicriu așijderi comandat.
M-au însoțit tristețea și amarul,
Și-atîta chin am dus prin ani în piept,
Și-am suferit și frigul și pojarul
Prieteni buni m-au bandajat încet!
Noi ne vegheam sub gloanțe visul, dorul
Și sîngele fierbinte ne-ncălzea
Și ura ne-o știau cotropitorii
Care meleagul sfînt ni-l pîngărea...
Prieteni dragi noi toți visam la pace,
Ea, sora noastră-acasă ne-aștepta,
Iar noi știam: chiar morți ne vom întoarce
Și pragul mamei îl vom săruta!

43

În pădure

Pădurea e-ncă sub zăpadă,
De cîntă ramurile-n vînt,
De-acum și păsări vin să vadă
Meleagul drag, meleagul blînd..
Soarele-i cald în dimineață
Și aer proaspăt în poeni,
Natura freamătă de viață
Și doru-n versuri ți-l așterni.
Vin graurii să ne colinde,
Senin e ceru-n orizont,

Izvorul dulce se desprinde
Cu glas sonor și cristalin.
Inima mea-i în sărbătoare,
Pădurea mea-e sora mea
Și primul tunet e-n cântare –
E primăvară, este ea!

**

Tot trupul meu atuncea
Era ca o grenadă,
Eram în aprig zbucium
Și ura-mi exploda,
Dușmanului cu ură-l scuipam
Cînd moartea – pradă,
Dar viu, sunt viu acasă
Întors sub steaua mea...
Și-acum sunt plin de viață
Și toamnei culeg rodul,
Ferice sunt sub soare
Și-s mîndru pe pămînt,
Eu sorb lumina zilei
mi-i pașnic orizontul
și-n inimă-mi se naște
doar al iubirii cînt.
Cădea-va fructul toamnei,
Dar nu precum grenada
Ce exploda în lupte...
Dar roșu fruct va fi...
Ca rodie, ca mărul,
Ca piersica mea dragă –
Sub zările albastre
Doar pacea va rodi...

* * *

Spune cineva:
Se aseamănă cu un vis...
Altul zice:
Acest vis e veșnic...
Un zvîcnet de sînge nou, fierbinte
Sub pielea rece
Iată ce înseamnă iarna.

12 august 1952

Durerea mă umple la tragicul gînd
Cum noaptea la moarte erau duși pe rînd
Frații mei tineri – de sînge dragi frați –
Cu ură nebună subit condamnați –
Fără vreo vină au fost pe pămînt –
Duși, dispăruți chiar și fără mormînt:
Hofștein, Berghelson, Marchiș, Kvitko –
Doar nume pe-o listă... i-au dus... încotro?

45

Se strînge inima mea cînd mă gîndesc
Cum noaptea i-au dus pe ei în taină la moarte
Și unica lumină care a răzbătut în pîncă
Erau cadavrele lor tîrîte pe pămînt...
Nici morminte, nici cripte. Numai lista numelor lor:
Marchiș, Hofștein. Kvitko, Berghelson.

Trăiască poporul evreu!

(adaptare în româna la cîntecul „Am, Isroel, hai!”)

Noi, în viață cum ne naștem, liberi vrem să fim,
Îngănăm același cântec: „Liberi să trăim!”,
Hai, hai împreună să cântăm,
Hai, hai libertatea să păstrăm
Și, iubindu-ne ca frații,
Să ne bucurăm.

Libertatea-i o comoară ce nu are preț -
Știu evreii care-i prețul sfintei libertăți!
Hai, hai împreună să cântăm,
Hai, hai libertatea să păstrăm
Și, iubindu-ne ca frații,
Să ne bucurăm.

Toți iubim izvorul vieții, soarele pe cer.
Libertatea este totul: scut și juvaier.
Hai, hai împreună să cântăm,
Hai, hai libertatea să păstrăm
Și, iubindu-ne ca frații,
Să ne bucurăm.

Poți spera: va fi mai bine mâine decât ieri,
Libertatea e doar una, alta ce să speri?!
Hai, hai împreună să cântăm,
Hai, hai libertatea să păstrăm
Și, iubindu-ne ca frații,
Să ne bucurăm.

Cum iubim părinți și casă, neamul cum iubim,
Astfel libertatea-n viață pururi s-o păzim;
Hai, hai împreună să cântăm,
Hai, hai libertatea să păstrăm
Și, iubindu-ne ca frații,
Să ne bucurăm.

Poporul Israelului trăiește!

(variata, mai aproape de original)

În ciuda celor ce ne urăsc, să fim!
Și, liberi, să cântăm mereu: „Trăim!”
Cu-nsuflărire, cântecul răsună -
Cu drag, din depărtări să ne adune.

Trăim! Trăim!
Trăiască soarele mereu!
Trăim! Trăim!
Trăiască neamul cel evreu!

În ciuda celor ce ne urăsc, firesc
Trăiește neamul, graiul evreiesc!
Oricât de multe-avem a înfrunta,
Noi pe Pământul Sfânt ne-om înturna.

Ne-om înturna oricum, ne-om înturna -
Ni-i călăuză-n drum mereu o stea!
Ea ne îndreaptă, oriunde pășim:
Toți să ne-audă cum cântăm: „Trăim!”

Moișe Pincevski

(1894 –1955)

Concetățeanul meu de la Telenești a avut o viață zbuciumată. Pentru o prezentare mai amplă a operei sale reproduc fragmentar eseul literatului (originar din Bălți) Zisi Veitman, stabilit cu traiul în Israel, „O doină tristă a lui Moise Pincevski”.

...În anul 1960, la 5 ani de la moartea autorului, editura moscovită „Советский писатель” într-un tiraj de 3000 de exemplare a tipărit cartea de poezii și poeme în traducere în limba rusă, intitulată melodios „Doina”. Aveam 14 ani, locuiam la Bălți, eram împătimit de poezie. Observînd într-un magazin almanahul de poezie al autorilor evrei, am cerșit bani din pensia bunicii și m-am pricopsit cu un volumaș pe care îl păstrez pînă în ziua de azi. Aflînd că unul din autori, M. Pincevski, este născut ca și ea la Telenești, bunica s-a bucurat sincer. Avea o memorie deosebită și mi-a spus că a cunoscut familia Pincevski care ducea un trai modest. Capul familiei lor numeroase era Yankev Pincevski, evreu cu credință, care își câștiga bucata de pîine ocupîndu-se cu negoțul. Bunica o cunoștea pe soția acestuia Sara, îmi spunea că l-a cunoscut și pe fiul lor Mișele care, pentru caracterul lui, se alesese cu porecla „acșn” (insistentul) – „mîzgîlește hîrtia”, adică scria poezii. La îndemnul tatălui, Moise a plecat din tîrgul Teleneștilor să studieze în renumita ieșivă a rabinului Cernovițer la Odesa, apoi... în general s-a pierdut. La Telenești se vorbea că băiatul a emigrat ori în Brazilia, ori în Argentina, adică peste ocean, în America necunoscută.

În acea carte miraculoasă, păstrată ca prin minune, Pincevski își mărturisește dragostea de Basarabia:

*Cunoșteam mai multe cîntece –
care uneori mă săturau.
Însă unul este de neuitat,
cel mai scump din lume –
o pastorală Basarabeană...
peste sat, departe pe cîmpie
n-o pot uita de nostalgie,
de dorințe și mult dor...,*

(„Doina”)

Abia peste ani am aflat, citind în revista „Sovietiş Gheimland” (№5, 1979) poemul „Der roiter landiş” („Lăcrămioara roşie”) cu o anexă explicativă „Legenda eroică”. Poemul a fost scris în anul 1947 şi revista l-a publicat în semn de omagiu regretatului poet la 85 ani de la naştere. Din păcate mai mult decât această creaţie revista în cauză nu a publicat, deşi, dacă e să studiem volumul operelor semnate de M. Pincevschi, ar fi putut să aleagă mai multe... Dar vreau să mă refer fragmentar la unele din lucrările lui. Am temeiul să afirm acest lucru deoarece în timpul vieţii lui în Uniunea Sovietică au fost publicate 13 cărţi (inclusiv 3 pentru copii) şi 12 piese, fără a mai lua în calcul multiplele articole din alte reviste şi ziare.

Scriitorul Micola Rudenco (1920-2004), devenit mai apoi în epoca brejnevistă disident, unul din fondatorii Grupei ucrainene Helsinki, condamnat pentru „propagandă şi agitaţie antisovietică” la 7 ani de închisoare şi trei de deportare, la acea vreme îl cunoştea pe M. Pincevschi şi îşi amintea (din spusele poetului evreu) că tatăl lui, fanatic religios, era dur cu fiul său pentru orice deviere de la canoanele iudaice. Din cauza aceasta M. Pincevschi a părăsit casa părintească plecând mai întâi la Odesa, devenind fochist pe o corabie comercială care ţinea cursa spre Hamburg, apoi în anul 1913 reuşind să ajungă în Argentina...

*Ce mi-a oferit părintele
în drumul meu,
când am început de tânăr a percepe
lumea grandioasă?
Tata mi-a dat o mulţime de sfaturi,
puţină mămăligă,
ceva lenjerie, un ceainic
şi câţiva bani de cheltuială.
Mi-a mai dat şi o cârtică de rugăciuni
ca să nu cad în erezie
sau în religii străine...*

Desigur, tatăl lui, Yankev Pincevski, fiind un mare cunosător al Torei, cabalist faimos prin propovăduirile sale nu numai în târgușorul Telenеști, ci și în localitățile Căzănești, Sîngerei, Orhei îl impunea pe fecior să studieze în heder, apoi în ieșivă, cu intenția de a-și pregăti un urmaș destoinic și inteligent. Pare-se însă că nu numai acesta a fost motivul care a servit tînărului drept temei ca să plece din casa părintească. Studiind de la 16 ani în ieșiva ravinului Haim Cerno-vițer, unde existau reguli severe, Moise a avut prilejul să se cunoască la Odesa cu corifeii literaturii evreiești al timpului – poetul care scria în ivrit Haim-Nahman Bealic (1873-1934), fondatorul literaturii contemporane în idiș Mendele Moihеr-Sforim (1835-1917), ziaristul, redactorul și editorul Iegoșua-Hone Ravnitki (1859-1944) și alți scriitori evrei.

Primele sale lucrări poetice au fost dedicate copiilor. M. Pincevski le-a publicat în ivrit, semnîndu-le cu pseudonimul „Ben-Sara” („Fiul Sarei”) în revista „Prahim” („Flori”, editată în orașul Lugansk), în anul 1911 sub redacția pedagogului, scriitorului și ravinului Isroiel-Beniamin Levner (1862-1916). În almanahul literar „Moledet” („Patria”) în anul 1912, editorul căruia era Simha Ben-Ṭion (Simha-Alter Gutman, 1870-1932) în Ereț-Israel a mai publicat alte poezii. De altfel, Simha Ben-Ṭion, scriitor și editor care scria în idiș și ivrit, era originar ca și M. Pincevski din Telenеști, s-a format ca navelist sub influența lui Mendele Moihеr-Sforim. Simha Ben-Ṭion în 1889 s-a stabilit cu traiul la Odesa și împreună cu Bealic activa în clasele primare unde limba de predare era ivrit.

Prietenii care l-au cunoscut în perioada aflării sale în Argentina povesteau că Moise avea o forță demnă de invidiat, îndoia cu degetele vergi de metal și numai puterea fizică l-a ajutat să supraviețuiască în străinătate. Lucra în școală, învăța copiii emigranților evrei, din Buenos-Aires. Mai lucra și în calitate de fochist pe corabie. Puternic, viguros, Moise era foarte atrăgător și se încurca în multiple romane de dragoste din care nu totdeauna ieșea fără dificultăți. Viața turbulentă pe alocuri, desfrînată, cu nopți petrecute prin restaurante și cafenele. Și totuși Pincevski avea timp, după

muncile istovitoare și aventurile amoroase, să se dedice pasiunii sale de a scrie. Sub influența ziaristului și editorului Pini Kaț (1882-1959), originar din gubernia Herson, social-democrat odesit (bolșevik), care ca să scape de autorități a fugit în Argentina, devenind acolo socialist-sionist, Moise deja semnându-și versurile cu numele propriu, a început să scrie în idiș, limba veche evreiască, precum îi cerea tata acasă, la Telenești. Idișul, ca limbă a maselor largi, îi era poetului mai aproape de suflet.

Aceste versuri le-a publicat ziarul din Buenos –Aires „Idișe țaitung”, apreciate de critica timpului, ele imediat au fost publicate în edițiile evreiești din SUA. În anul 1918 Pincevski a editat în Argentina prima sa plachetă de versuri „Tvit” (Grădina cu flori) apreciată de critici. În general, această cărțuie a pus începutul apariției culegerilor poetice în idiș în Argentina, unde mai putea să se audă poezia evreiască în pampero latinoamericano – un vînt rece năprasnic, uneori cu lapoviță, care poartă valuri de colb: „Pe așchiile înalte ale Anzilor,/ printre Cordilierii falnici/se nasc fulgere în matca munților.../ Aripile desfăcute puternic, cu ochii de bronz și de fier/el se avîntă cu o putere uluitoare...”. Dar cum vă pare această poezie cu un titlu oarecum straniu „Fi-fi! Fa-Fa!”? În acest vers se întrevede clocotul vesel al vieții, nenumărate admirații intercalate cu ciripitul păsărilor, amestecate cu rînduri obraznice, rebele, pentru care în tîrgul basarabean poetul s-ar fi ales cu o chelfăneală de la tatăl onest și plin de credință cabalistă:

Noul meu vers! Fa-Fa! Fi-Fi!
Zboară peste cîmpie căci pasăre vei deveni,
Sărută iarba! Nu te obosi!
Galopează, strigă, cerșește viața!

Ta-ri! Ra-Ra! Obstacol nu-i!
Doar umbră și lumină! Nici Dumnezeu nu e!
Și nu-s obstacole!
Doar poezie chiar de dimineață:
Fi-Fi! Fa-Fa! Ta-ri! Ra-ra!”

În versurile cu tematică lirică, în care corpul și sufletul se contopesc într-un tot întreg, se reliefează zeci de chipuri mature basarabene și argentinienne, femei, mirese. Ele au nume de o sonoritate pronunțată spaniolă și evreiască: Stela, Ester, Florinda, Maria, Rut – firi înfocate, temperamentale pentru care poetul își dă jurământul de fidelitate eternă...

Asemenea caracter turbulent, contradictoriu avea el în acei ani: din modul de viață desfrînat, probabil amintindu-și de felul evlavios al tatălui, a început să se adîncească în filosofia iudaică, să scrie poezii mistice, religioase și chiar unele din ele să le publice în periodica evreiască new-yorkeză, inclusiv poemul „Di lețte nevua” („Ultima proorocie”). Printre versurile din acea perioadă se evidențiază ciclul în care persistă motivele naturii fantastice din Argentina și Brazilia. A mai colaborat cu poetul Șmuel Glazerman (1898-1952), unicul scriitor evreu care s-a născut și s-a maturizat în Argentina, cel care a tradus din limba spaniolă în idiș „Cîntarea cîntărilor! („Șir ha-șirim”) a poetului argentinian Almafierte, al cărui nume adevărat este Pedro Bonifacio Palacios (1854-1917). În 1919 la Buenos-Aires a fost editată a doua carte de povestiri semnată de M. Pincevski „Farfaln” („Totul e pierdut”).

Tînărul poet mai avea patima călătoriilor. Pînă la mijlocul anului 1921, împreună cu prietenul său, poetul și tălmăcitorul Abba Kligher (1892-1961), originar din Loîțik (denumirea evreiască a orașului Luțk aflat în Volînia, Ucraina de azi), au călătorit prin pampasele argentinienne, prin deșerturile sălbătice ale Braziliei, prin alte locuri virgine ale Americii de Sud...

Motivul principal ce l-a făcut pe M. Pincevski să părăsească țara a fost nu numai pasiunea lui pentru călătorii. Tot în 1919 în Argentina au avut loc pogromuri. Evenimentele acelor zile, care în istorie au intrat ca „Săptămîna tragică” s-au început la 7 ianuarie odată cu greva muncitorilor întreprinderilor metalurgice din Buenos-Aires. Greviștii cereau reducerea zilei de muncă, îmbunătățirea condițiilor de trai ș.a. În timpul ciocnirilor cu poliția au murit și au fost răniți muncitorii. Acțiunile poliției au provocat un protest vehement printre socialiști, comuniști și anarhiști pe care Pincevski îi compătimea deo-

potrivă. Un grup de așa numiți „patrioți” îi urmărea pentru a-i persecuta pe activiștii muncitori. Deoarece puțini locuitori îi puteau deosebi pe evreii descendenți din Rusia de emigranții ruși în general, învâlmășeala a luat o turnură antievrească: devastatorii au rănit și ucis mulți evrei. În acele altercații din oraș au murit circa 700 cetățeni, iar alții 400 au fost răniți. De altfel, la înăbușirea răscoalei muncitorești a participat și viitorul dictator al Argentinei Juan Peron.

După 8 ani de aflare în Argentina, în 1921 Moişe Pincevski s-a întors în Europa. O vreme a locuit în Germania, Belgia, România, continuând să-și publice versurile la diferite edituri. Astfel în anul 1922 hebdomadarul varșovean „Literarişe bleter” („Foi literare”) a desfășurat un concurs la care a participat și el. Redactorul publicației era editorul, publicistul și criticul literar Nahman Maizil (1887-1966). În jurul acestei reviste s-au unit tineri poeți și prozatori, membrii grupului „Haleastre” („Ceata”), inclusiv scriitorii consacrați Ițic Mangher (1901-1969), Uri Țvi Grinberg (1896-1981). La acel concurs Moişe Pincevski s-a învrednicit de primul său premiu pentru „Cîntecul negustorului” (în original: „Ghezang fun a soiher”), publicat în nr. 56 al săptămînalului. Tînărul poet ce avea pașaport argentinian se gîndea mereu la Rusia unde odinioară vuse sîngerosul război civil (1918-1920). Pentru a deveni, precum scria Bețalel Blitz, „mai aproape de socialismul” unde la acea vreme peste tot domnea haosul, foamea și mizeria... Există date potrivit cărora în 1924 M. Pincevski a sosit în Basarabia, la Teleneștii lui dragi, dar tîrgul natal acum i se păru altfel și degrabă el, cu viziuni socialiste de stînga, și-a produs impresia că numai Uniunea Sovietică îi poate aduce ade-vărata fericire familială, succesul literar, al publicațiilor sale cu „conținut popular și proletar”. Se presupune că M. Pincevski a ajuns în URSS în anul 1926 prin Europa, trecînd înot Nistrul, frontiera de stat la acea vreme dintre URSS și România. Mai întîi s-a stabilit la Moscova, după care a plecat la Harkov, capitala de atunci a Ucrainei. Acolo a continuat colaborarea și a publicat noi plachete de versuri. În anul 1927 a finalizat poemul *Basarabia*, pe care îl considera cea mai bună dintre lucrările sale. În 1928 a devenit membrul Uniunii Scriitorilor proletari din Ucraina,

membrii cărora deja erau Ivan Kulic, Vladimir Sosiura, Leonid Pervomaiski, Natalia Zabila, Ival Le și alții. M. Pincevschi a mai publicat câteva cărți de poezie: „Liden fun tog” („Stihia zilei”, 1932), „Undzere kinder – lider” („Poezii pentru copii”, Minsk, 1933), precum și piesele în trei acte „Gedecte cortn” („Cărți jucate”, 1930), care timp de doi ani s-au menținut în repertoriul teatrului din Harkov. Continuându-și prodigioasa activitate, a mai publicat o comedie într-un singur act „Ghit dem fophang” („Dați jos cortina!”, Berdicev, 1931), cărțile Besarabie și „Fir poems” („Patru poeme”, 1930).

În anul 1934, când capitala Ucrainei a redevenit Kievul, poetul a trecut cu traiul în orașul principal al republicii și a fost primit în Uniunea Scriitorilor sovietici. În acea perioadă a publicat piesa-basm pentru copii de vîrsta preșcolară „Der bocean,” („Barza”) la Harkov în anul 1935. Împreună cu Moșe Hașcevatșchi au scris piesa „In camf” (în luptă), iar în teatrele ucrainene, evreiești și rusești au fost montate piesele „Eldorado”, „Kolea” ș.a.). Începînd cu anul 1935, în decursul a două decenii, pe scenele teatrelor s-a jucat cu succes minunatul ballet „Barza”, autorul libretto-ului fiind M. Pincevschi. Basmul îi purta pe spectatori prin junglele africane și copiii erau tentați să se arunce pe scenă să ajute animalele și pe băiețelul de culoare care se lupta cu plantatorii hrăpăreți și exploataatori... Această piesă a fost pusă în scenă de unicul teatru evreiesc din Kiev (cu Sonia Leiman în rolul băiețelului negru Kriurk), iar după război în teatrul respectiv, care pînă la încetarea acțiunilor militare din Ucraina își avea localul la Cernăuți. Cu toate că se străduia să respecte canoanele ideologice ale comuniștilor sovietici, M. Pincevschi presimțea că poate fi supus represiilor staliniste, publicînd poezia „Cuvîntul meu”:

*Tu țară mi-ai insuflat
Încredere, putere, iar această insuflare
Duce spre bunătate.
Nu cred că o groapă
Poate sta în calea mea.
Eu munții sunt gata să-i asalt.*

*În ziua cea de pe urmă, ca o prevestire
Poate fi acest cântec înflăcărat.
Tind să cred în aceste rînduri
Care mîine vor servi ca o salutare
pentru ziua de azi.*

Cu toate-acestea, în octombrie 1938 a venit „prăpastia și groapa” pe capul lui M. Pincevschi, fiind arestat și bănuît că este... „agent și spion străin”. Poetul a fost supus torturii, înviuit că a călătorit prin multe țări și poate pricinui daune puterii sovietice. În semn de protest, el a declarat greva foamei de mai multe ori și... aflîndu-se un an la închisoare a fost eliberat din lipsă de dovezi, deși a fost în continuare bănuît de degradare psihologică, ideologie burgheză etc. În timpul războiului din 1941-1945 Moîșe Pincevschi s-a evacuat în Kazahstan. La Alma-Atî s-a aflat pînă în 1944, apoi a revenit în Kievul eliberat. Războiul i-a pricinuit o mare durere personală. A căzut pe front fiul Fima. În anii 1945-1946 a locuit în Basarabia sovietică, unde a scris poezii profunde despre Holocaust și poemele „Clog-lieoif Telenești” (Cînecul-bocet pentru Telenești) și „Der besaraber id” (Evreul basarabean). Înțelegînd că aceste creații nu pot fi publicate în URSS, ele au apărut la New-York. Ulterior poetul s-a stabilit cu traiul la Kiev, pînă la următorul arest. În 1946 a scris poemul „Monumentul”, pe care l-a dedicat fiului:

*Era cu părul bălai,
Tînăr...
Avea doar 18 primăveri împlinite
A plecat benevol pe front
Cu toată frageda lui tinerețe...
Nu plînge mamă, nu plînge tată!
Nu are rost să vă nimiciți de durere!
Pentru Niprul larg și pentru Kiev
Eu plec să lupt...*

În vara anului 1945 la Moscova a avut loc ședința Uniunii scriitorilor în cadrul căreia a făcut bilanțul activității al scriitorilor în timpul războiului trecut. La această întrunire a prezentat un amplu raport Aron Cușnirov (1890-1949), care printre

alți scriitori l-a menționat și... pe Moise Pincevschi ca poet căzut în lupte!

În 1946, la adunarea moscovită a scriitorilor evrei din URSS M. Pincevschi a fost menționat pentru piesa „Ih leb” (Eu trăiesc), care în timpul războiului a fost jucată pe scena teatrului din Kiev evacuat în Djambul (apoi în Fergana și Kokand). Această piesă în anii 1946-1948 a mai fost jucată și în fața persoanelor aflate în lagărele refugiaților stabiliți în Germania.

Pe fundalul luptei neconținute cu „cosmopolitismul” opera lui M.Pincevschi a fost o țintă convenabilă pentru ideologia sovietică în decursul întregii lui vieți. În anul 1946 a fost criticat aspru, împreună cu David Gofștein, la secția evreiască a Uniunii Scriitorilor din URSS, în legătură cu criticile aduse revistelor „Zvezda” și „Leningrad” de conducerea superioară de partid, în scrisoarea de răspuns a secției evreiești a Uniunii Scriitorilor din URSS, adresată lui Jdanov era învinuit de naționalism, decadentă, pesimism și lipsă de suport ideologic. La 24 iunie 1951 M.Pincevschi a fost arestat și condamnat la 10 ani de lagăr cu regim strict. Scriitorul, ca și în 1938, a declarat greva foamei, adresându-se cu o plângere lui Stalin și Beria, care, desigur, n-au ajuns mai departe de zidurile închisorii. În decurs de 3 luni a fost hrănit artificial, apoi... troica l-a condamnat. Cu titlu de dovezi serveau creația lui, rînduri rupte și comentate din context. Organele represive au activat ca și ie-zuiții, făcînd-o pe soția poetului să se dezică de el-„dușman de clasă”. În detenție, considerîndu-se nevinovat, M. Pincevschi s-a adresat în diferite instanțe cerînd să fie achitat și eliberat. Abia în 1954, după moartea lui Stalin, Colegiul Judecătoarei Supreme a URSS l-a pus în libertate din lipsa componenței de infracțiune. Distrus moralicește, poetul a ieșit la libertate cu sănătatea șubredă, mutîndu-se cu traiul la Kiev. A decedat la scurt timp după eliberare din lagăr pe 24 martie anul 1955.

Ediții postume ale operelor lui Pinchevschi au apărut în volume separate în anii 1959 („Puiul de cocostârc”) și 1960 („Doina”) la Moscova, precum și în limba spaniolă la Buenos-Aires în anul 2003. Opera lui Moise Pincevschi constituie o mare valoare. O serie de opere au apărut după moarte în lim-

bile rusă, ebraică, spaniolă, ucraineană la Moscova, Kiev, Buenos-Aires, New York și continuă să fie publicate... Compoziția „Basarabie” (Basarabia, doină), pe versuri de Pincevschi a fost interpretată de violonistul Ițhak Perlman și grupul de clezmeri Brave Old World și imprimată pe CD la Angel Records, SUA în anul 1995. Această lucrare a suportat mai multe ediții ale colectivelor de muzică clezmer din toată lumea. Din acel moment, a fost reluată de multe colective de clezmeri. Arhivele scriitorului au fost transmise pentru conservare și cercetare la Institutul ucrainean de Iudaism din Kiev.

După lecturarea acestui articol scris de Zisi Veitman trăiesc cu speranța că opera și numele lui Moise Pincevschi va fi valorificată și la Telenești, de către generațiile viitoare. În cele ce urmează pun la dispoziția cititorului câteva poezii în tălmăcirea ce-mi aparține.

CÂNTECE

Cântecul pășării,
Cântecul pomului,
Dragostei, păcii,
Cântecul omului -
Toate-nsetate,
Toate curate!
Triluri pe lanuri,
Aripi în vânt,
Soare și cer -
Totul e cânt!
În note s-adună
Și fac o avere,
Și fac o cunună
De dor și mistere,
Petre-rubin
Din cerul adânc,
La care mă-nchin,
Cânt și plâng.

SPUNE-MI!

– Spune-mi:
Crezi că garoafele se ofilesc
Și rondul își lasă?
– Nu, draga mea!
Și ele iubesc
Un nume, o casă...
– Spune-mi:
Păsările cad din zbor
Și uită să cânte?
– Nu, draga mea!
Și ele au dor
Curat și fierbinte...
– Spune-mi:
De nu-i alinare,
Nu-i dor,
Nu-i iubire...
– E trist și amar
Fără o floare,
Pasăre,
Zbor,
Zâmbet,
Privire,
Dar fără de tine
Sunt... fără soare.

Genealogie

Bunicul meu...
Nu pot să-l uit – falnic precum e cocoșul
Pe moldovenește îi ziceau moșul
A fost în vremea lui rotar
Își știa meseria, cu spițe de stejar
Vînjos obezile îndoia.

În pestelcă de piele

Și cămașă de in trebăluia
În mijlocul unei ogrăzi largi
acoperite cu rumeguș
nu departe de șleah...

Sub peretele din Asfințit
Stătea tăcut în sinagogă
În dreptul unde era apa
și altă lume umilă.

Aproape de 80 de ani –
Avea încă văzul și auzul depline
și rezista la gerul iernii bine.

Pentru oamenii care-l știau
Se numea simplu Gavriel
Gavriel fără de reb,
Iar bunica se numea Gavrielihă.

Gavriel fără rabin?
Să te rușinezi, nu-i cazul!
Lângă zidul de-asfințit?
Nu e păcat și – nu e de întristat!
Pentru-adevărul pur
Nu te vîrî printre cei bogați!
Iar dacă îți place veselește-te,
și meșterește roți!

Bunicul meu era om harnic,
Rotar se simțea în suflet
Tatăl meu nu a știut
Decît să slujească cărții.
El respecta și citea talmudul
Cu mintea pătrunzînd în esența lui,
A avut toată viața dragoste pentru cărțile sfinte
Această Dragoste
A Luminat ca o Făclie

Multe suflute pentru victorii
Și a inspirat credință,
Sîmbăta el o întîlnea ca pe o regină
A măreției...

Tata m-a iubit
Ca pe-o zi sfîntă de sîmbătă
Nu a cruțat nimic pentru mine
Ca un butuc sigur al roții
Grija lui era să mă facă gospodar,
Ca un ciripit de păsărică
Pe lîngă mieii ce pătimeau de sete
Și pe care-i mână ciobanii, plini de griji și frică;
Ca un stejar la bătrînețe
Care tremură cu fiecă ram
Îngrijorat pentru pădure
Și privește alarmat
La rădăcinile tinere
Ce se alungesc spre cărare...

Bunicul meu era voinic ca un șoim
Nu în zadar i se zicea în popor
Că sucea șurubul în obadă
cu degete ca niște cuie...
De la el am moștenit acești
Cai putere, îndemînarea,
Un gît încordat, care mă ajută
Să trec peste greutăți efemere,
Să îndoi o vargă de fier groasă de două degete,
Iar de la tata am luat dorința fierbinte,
Neastîmpărul, nostalgia și inspirația.
De altfel acestea sunt calitățile
Ce stau la temelia vieții mele:
Munca de la bunicul,
Inteligența de la tata.

DOINA

(poem)

Basarabie, Basarabie! Din lumina soarelui ivită.
Basarabie, Basarabie! Împodobită
Cu cele șapte coline și cele șapte râuri.
Cu primăvara ta agilă,
Cu iarna ta argintie și ușoară,
Cu frunza nukului mirositoare,
Cu rogozul tău alb,
Care sună peste ape vesel,
Îmbietor
Diminețile pe răcoare.
Cu pasărea cea falnică în primăvară – barza –
Cocostîrcul – cum îi mai zic moldovenii.

Cu struguri copti, sîngele muncii tale,
Cu Prutul tău, cu Nistrul,
Cu fiecare creatură a ta,
Cu sufletul tău blajin...

61

Basarabie, Basarabie!
Cu suflet vioi, ce cîntă curat,
Cu liliac rămuros, înrourat,
Cu grîne și prune,
Precum și cu miere ca soarele
Din abundență mereu,
Cu rafalele hohotelor fericite
Ale grijuliilor, mîngîioaselor gospodine –
Fiice basarabene.

O, fiice ale Basarabiei!
Cu ochi negri, mlădioase,
Ca peștii argintii din râul Nistru
O, fiice ale Basarabiei!
Mănoase, libere, arătoase,
Pîrguite sau corpolente,
Ca zămoși,

Ca strugurii sănătoși pe tufe
 Se umplu ele de nectar!
 Fermecătoare în veselia lor solară
 Se împlinesc spre bucuria părinților,
 Îar îmbăiate de ploile de vară
 ele cresc precum inul,
 Precum stogurile în toiul secerișului
 Și curcubeul ce cheamă pe deal,
 Ca mintă și lăcrămioara în coronițe împletite
 După ele se lungesc privirile îndrăgostiților.
 În lumină se coc bubușului
 și se întâlnesc mânați de dor –
 Îmbiați de miroznă.
 Ele înfloresc dăruindu-se curate lumii
 Pînă cînd își întâlnesc ursiții...
 O, flăcăi ai Basarabiei!
 Cu obrăjori ca abricoasele
 Cu laptele mamei încă pe buze
 Vînjoși, cu mîini puternice
 Desculți aleargă flăcăii
 Pînă în prag de însurătoare.

O, flăcăi ai Basarabiei!
 Neînfrițați, hotărîți
 Să răpună pe rivali în lupta corp la corp –
 Dibaci, puternici, pricepuți, pașnici.

O, flăcăi ai Basarabiei, legați pentru totdeauna
 De prispa casei, de pămînt, de glia natală,
 De străbunii care în serile lungi cîntă doina.

O, bătrîni ai Basarabiei,
 Cu genele încă negre și bărbii albe –
 Semănați o tinerețe veșnică
 Sau veșnică e tinerețea
 Cîntată în legendele străvechi.

O, bătrîni ai Basarabiei,

Renăscuți în măreție
La nunțile nepoților –
Spre slava lor!
Ei stau sobri și plini de importanță,
Clipesc din ochii umeziți,
Vorbesc puțin
Și nu rabdă pălăvrăgeala.
Mi-amintesc de-o pădure
Al cărui început se trăgea
Din vechimea cea mai adâncă
Și deodată aidoma fulgerului
În picla înaltă
A cupei pădurii,
În cugetul vechilor stejari
Se conturează lumina și umbra
Ca la întrunirea nunții
Și în liniște
Fluierul și flautul încep o doină.

Oamenii nu mai pot sta pe loc
și încep
În aceeași clipă
A se învîrți în iureșul jocului
și pe-aproape...
Bătrînii au pornit un dans,
cu așezări și sărituri
așa că în cer și pe pămînt
s-a stîrnit mare mirare!

Doină, doină! – ești sufletul acestui popor,
Doină, doină ești ca o piatră nestemată
Într-o montură simplă și măreață
Doină, doină! –
Cîntec al poporului,
În ziua liberă și fericită,
În ziua tristă și neliniștită,
Pătrunzi în inimă pe nesimțite
Și sufletul răscolești.

Flacăra de se aprinde-n răsărit –
 Eu cînt doina fericit
 Furtuna se potolește-n zare,
 Iar noaptea în cîmpia largă
 Stelele către doină se întorc.

Cînd răsare soarele-ndrumător
 Doina eu încep s-o cînt din nou.

**

Cunoscut-am multe cîntece
 Și pe toate le-am uitat,
 Dar o cântare nu pot s-o dau uitării
 E cea mai frumoasă din lume.

Pastorala basarabeană...
 Răsună peste sat, peste cîmpii, departe
 Nu pot să uit tristețea mea,
 Nu pot uita melancolia...

Am arat și semănat
 Cu-ale mele brațe vânjoase
 Totul mi-a luat boierul rău,
 Năpustindu-se ca lăcusta.

S-a pierdut muncita roadă,
 Nici animalele n-au rezistat
 Tinerețea mi-a crăpat-o lăcusta.

Nistrule, de te-ai revărsa
 Se vor uni malurile
 Și vor deveni frate și soră.

Cunoșteam eu multe cîntece
 Acum mi-e silă de ele,
 Dar nu pot să uit cântarea
 Cea mai frumoasă din lume.

**

În via mea,
În stogul meu
A dat cu piciorul
Dușmanul.

El a legat oile mele,
el a tuns oile mele,
le-a jupuit,
am avut oi și nu mai am!

Boierule-dușmanule,
Esti un busurman!
Pentru oasele oilor mele,
Pentru dinții oilor mele,
Pentru cornițele oilor mele,
Pentru sîngele vărsat de ele,
Fie ca pămîntul să procedeze cu tine
Aspru și feroce
Să crească urzica pe cîmpul tău –
Om rău.

65

Au venit ca o avalanșă
Au alungat boierii din Bender și Hotin
i-au bătut ca pe oile mele
pentru oasele și cornițele lor,
pentru dulceața semințelor mele de aur,
pentru merele mele strălucitoare,
pentru perele mele ca chihlimbarul,
pentru prunele mele suculente,
pentru luncile mele cu iarbă mustoasă,
pentru tufele din vie,
pentru zarzărele mele aromitoare
Au pătimit.

Foaie verde, foaie lată
Joacă moșul sîrba roată

Mândră floarea soarelui
lumina generoasă și-arată
Înălțându-se de la orizont
Surprinde vitele pe costișă,
Până se coc cele mai târzii poame
Și se va limpezi vinul tare
Pe Marița o vrea de-nsurătoare.

Of Mariță, Mărioară,
Ce mai fată ești comoară
Nunta e degrabă?
Din Zgurița-n Dumbrăvița
Nu găsești așa Mariță!

Foaie verde, foaie lată,
Joacă moșul înfocat!
Deschide-ți ușile mai larg-
Să intre soarele!

66

Prunele s-au copt de-acum
Strugurii la fel,
Frate cîntă-ne din fluier!
Și la flaut și la vioară
Cu un zîmbet însoțit
în susur de izvoare...
Am găsit ale mele mioare!
Am găsit ale mele mioare!

**

Doină, doină, cîntec născut în popor
când s-au așezat lăutarii în locurile,
Unde-au văzut ciobani păscând oile
Tirl-lirl, tim-tam...
Bătrînii cărunți au zis:
Cincizeci de ani vinul stă în beci,
Ia dați cîte-o ocă-două
De cel roșu – pentru șapte,

Pentru noi, cu părul cărunt,
Iar încolo:
Tirl-lirl, tirl-lirl, tim-tam...

Fost-am noi cărunți de tot,
Dar cheflii și vorbăreți, iuți,
Parcă revăzîndu-și tinerețea
Vor să-ncingă jocul și atunci
dau scaunele și mesele la perete
ca să aibă unde dansa!
Mîinile aduse-n șolduri
Face cu ochiul ca un chefliu sadea
Și Baba și-o îmbia
întinzându-i brațele:
Vino-n horă, băbătie,
Te alătură-ndrăzneală
Nu sta rece ca de gheață!

Frunzele se-nrouează
La șapte perechi de dansatori
Din călcîie iese foc
Din podele sar surcele
Pletele – înzăpezite,
Obrajii – se-mbujorează
Chiar și brazii se cutremur
Florile se-nvălmășează
Pragul sare din țîțîni,
Podul să crape poate
Acolo și aici, aici și acolo
Tirl-lirl, tim-tam...

**

Au, prietene, amice-ascultă!
În Basarabia sunt pere,
Ce cresc la umbră și răcoare,
Ascunse-n frunziș de soare.
Acele pere parcă-s obraji...

Te-ademenesc ca buzele...
 În ele tremură suc
 Și frig precum para,
 De te prinde toropeala,
 Cea din copilărie,
 Mîngîioasă ca și căldura...
 Nu!
 Răsună vocea lui rabin-
 E păcat – aruncă-le senin!
 Păcat?!
 Să mă ghiftuiesc cu pere
 fără blagoslovire?
 Să fie un păcat
 greu de iertat?

Copil prostuț, naiv!
 Para nu vrea să știe
 De blagoslovire!
 Pălăvrăgeală de ipocrit!
 Para: haț
 Și-ntr-o clipită
 În gură s-a topit.
 Și-atunci de-acolo am fugit
 Fericit!

**

Parcă mai ieri, ca ieri
 O țigancă smadă se văita
 Din fire de salcie plîngăreață
 Un buchet fantezist purta
 Și din oraș în oraș
 Cu șatra hoinărea
 Și-un dans de moarte
 În jurul rugului imaginar
 Executa:
 Cîntă-mi țigane, de toamnă,
 De munca istovitoare!

Îți dau pâine și vin,
Și cămașa de pe mine.

Cîntă: de ce în ora din urmă
Cade de pe cer o stea:
Florile zilelor înainte de toamnă
Toate vor lăcrima...
Iar acum –
În adîncul ochilor de țigan
Se luminează și-nvie zorii
Anilor trecători
Iar acum –
Roata vieții nu ne-ntoarce înapoi!

Joacă, țigane!
Arde speranța!
E luminoasă sărbătoarea la Telenești
După multe pribegii.
Bună ziua, bucurie!
Cuprind acești umeri –
Și ei devin mai ușor.
Sărut aceste buze,
Ca și cum este pe lume fericire.
Setea dispare
și curge din urcior
Din abundență
Vinul frățesc.

Privește, Basarabia pășește,
Dreaptă, elegantă,
Ochii îi lucesc fericiți.
Iată, Basarabia merge –
Cu pieptul înainte, împlinită
Ea este ca o lună tînără
Și bucură inima
Ca un curcubeu.
Iată, Basarabia pășește,

Pe calea ei –
 Aurită, luminoasă
 Printre raze de soare și de ploaie –
 Cu nu ci, prune, pere.
 Hai să ascultăm:
 Sub pașii ei
 Zilele și nopțile
 Se adună ca roada pământului.
 Curg în șuvoaie arămii
 poame și răsărită
 și toate darurile pământului –
 miere și vin
 Din via de la Telenеști.

Iată Basarabia merge!
 Iar împreună cu ea
 Pășește glia eliberată
 Dinspre porțile vechii cetăți.
 Salutare zilelor libertății.
 Ce imensitate!
 Se vede departe!
 Liber se respiră!
 Mulțimi entuziasmate,
 Pe căile și drumurile
 Spre toate împrejurimile
 Merge ea, înfloritoare, bogată,
 Cu fructe pline de savoare
 Cu grâne alese,
 Zărilor-s cuprinse în flăcări...

Cîntecul am cîntat și sunt gata
 Din nou să mă dedic cîntecului
 Doina, doină –
 Mai minunată melodie nu e pe pământ!

Moisei Lemster
(a.n.1946)

Sufletul mamei

Stropii de ploaie sunt gălăgioși:
Peste-adormiți ei picură-n furie,
Doar iarba și copiii – bucuroși
Sunt fericiți de cei stropi de apă vie!

Ploaia de ieri căzu din cer divin:
Stropii aveau sclipiri diamantine –
Pare că din al cerului senin
Coboară-al maicii suflet către mine!

Drumul meu

Viața ne este doar un vis frumos!
În herghelii buiestre-aleargă anii,
Parcă mai ieri erai un prunc duios
Necunoscând amicii sau dușmanii.

Și-acum în frâu ai douăzeci și cinci,
Deschisă-n față ai atâta zare
Și umerii tăi tineri și voinici
Treizeci așteaptă azi cu nerăbdare.

Parcă mai ieri fetele goneai,
Parcă mai ieri a fost cel prim sărutul,
Parcă mai ieri primul pahar sorbeai
Sfidând prezentul și negând trecutul.

Tu, car al vieții mele, hai – la drum!
Drum plin de hopuri și-ncă de răbdare
De parcă te-aș avea cu împrumut,
Căluții-mi cad adesea din picioare...

Au câtă cale de trecut mai am?
E mult de mers și mă sufoc sub soare,
Dar în pahar stropi vii de vin mai am
Și-ncă mai am iubirea – sărbătoare!

Inspirație

Pasărea din suflet – să n-o izgoniți,
Cântecul de-o clipă cheamă stări divine:
Pasărea, de cântă –
Cerul auziți,
Clipa e astrală –
Inspirată vine!

Ramura din suflet care-a înflorit,
Fragedă – n-o frângeți – va-nflori-n petale:
Ea de-atâtea veacuri cerul a vrăjit
Și-a uimit imensul
Bolților astrale!

Sufletul respire cerul sfânt de mai –
Împresoare-i zorii nividirea clară!
Pasărea-a fi mută,
Ramul – fără' de grai,
De duci toamna-n suflet – fără' de primăvară!

Cimitirul evreiesc

Pe cel deal, în trist contur tivit,
Lespezi se înșir,
La nesfârșit –
Dealul pare-un miel străin de turmă rătăcit
Precum cimitirul nostru evreiesc.

Fluier un cioban dacă mi-ar da
Pe iarba verde-aici l-aș legăna,

O melodie-n dor o voi cânta –
Pentru cimitirul nostru evreiesc.

... Noi pornim spre casa cea de vis,
Unde ape-albastre ne-au cuprins,
Unde-o stea mocnindă s-a prelins
Peste cimitirul nostru evreiesc.

Pe-alte plaiuri
Ce au gust amar
Cei de-or asculta fluierul meu clar,
Știu:
Îngenunchia-vor solitar
Pentru cimitirul nostru evreiesc.

Citiți cuvântul

Făcut sunt din silabe evreiești
Cu șlefuire fină, milenară,
Transmise din strămoși să nu mai moară –
Lacrimi și sânge-n ele să citești!

73

Cea evreiască-nțelepciune-n os
Coroană-mi e, e-a tuturor lumină,
Blesteme bărbătești în ea se-mbină
Cu geamăt de femeie dureros...

Făcut sunt din cuvinte-aici,
Răsunător,
Fără de ele, ce-s de foc –
M-aș stinge :
Trupul, de-ți moare –
Sufletul învinge!
Sunt tot cuvânt –
Deci – sunt nemuritor!

Cuvântu-ascunde bucurii și-amar

Și-un sfânt refren
Străvechi care se cântă...
Citiți cuvântul meu –
Doar el se-avântă
Din inimă –
Spre cerul milenar!

Memoria inimii

O umbră de tristețe-acum
Rănește sufletu-mi, sublimul:
Ca-n inimă, - un cuțit nebun
S-a-nfipt – și-a ars Ierusalimul!

Ce fel de vremi de groaz-au fost?
Cu cât trăim – mai crud e chinul:
Ruini pe inimi, făr' de rost,
Lacrima-și face-aicea plinul...

Se leagă-nceperi-cu sfârșit,
Și-o umilință – cu-o răscoală...
Cine credința ne-a strivit
Și-n mângă ne-a împins, ca-n boală?

Distrus lăcașul.
Azi spre el,
Spre-acele timpuri de-altădată
E-un tainic,
Singur drum fidel:
Sfânta Speranță ni-l arată!

Minunea toamna sa-ntâmplat!

Băut și-ndrăgostit de toate,
Veneam în toamnă de la vie,
Cântam despre-o iubire, poate –
De soartă cântul mi-i dat mie!

De frunze calea-mi e-aurită –
Le prind de sus – bănuți ai sorții!
Cu ele plec la Sulamita
Cum către țarm vin mateloții...

Trezit mi-i satul
Căci bat zorii
Și în lumina nou venită,
Mă văd, uimiți, toți trecătorii
C-am fost la ea, la Salamită...

Veneam din somnul cel mai dulce,
Trenă de frunze – aurie –
Toamna prin sat ferice-aduce
Sub pomi pălind de bucurie!

Da-n pomi arome minunate!
Parcă-nfloreau a doua oară!
Băut și-ndrăgostit de toate –
Eu, de-i sărut se înfioară!

LA CIOBENI

Vara-și revărsa splendoarea
Peste vii livezi și dealuri
Iar eu alergam la stîină
Să pasc blîndelee mioare.

...Hoinăream prin păduree,
Prin coclauri și prin văi
Seara împărțeam tainul
Cu ciobeni, lîngă mei.

Reveneam acasă. Luna
Ca o Pasăre Măiastră
M-alina cu-a ei poveste
Tot în farmec și-n mireasmă!

După noaptea argintie
Mă ademeneau ciobeni...
Mama însă, grijulie
Mă-ndemnă din umbra vremii:

„Feciorașul meu poznatec
Nu uita cartea e bună!
S-a văzut oare vreodată
Un evreu cioban la stîină?!”

Mămică, idișer-Mămică!
Am învățat în viață multă carte...
Dar sufletu-mi cu-a mea copilărie
Renaște-n amintiri... eternitate!

Hoinăresc din nou prin vise
Lîngă turma de mioare...
Copilăria-i necuprinsă
De-amintiri răscolitoare!

Privighetoarea redusă la tăcere

În poiana cu fragi multe
Nimerit-am vara-n rai
Eu cu bunul meu prieten
Colea, Colea, Nicolai.

Trilurile privighetorii
Și un murmur de izvor –
Peste strunele viorii
Greerașul îi dă zor.

Și plutea-n văpaie vara
Fluturi semănau culori
Parcă presurau poiana
Cu miresmele de flori.

Dar, odată-n dimineață
Colea m-antrebăta, jignit:
„Ia-n să-mi spui de ce evreii,
Pe Hristos l-au răstignit?”

A tăcut privighetoarea,
Frunzele s-au scuturat...
Colea cu-a lui întrebare...
Soarele a întristat.

Cândva, la începuturi...

Stau sub un măr
Cu-o domnișoară –
Fiecare vers ce i-l citesc –
Aidoma-i cu mărul
Ce i-l dăruiesc...
Dar, uite, – adoarme! –
Poate-i trebuie o zi întreagă
Să mă-nțeleagă,

S-accepte rotundimea mărului;
 Și versurile-mi cad, se risipesc
 Ca merele – orfane...
 Doar pentru-o clipă se deșteaptă
 Și-un măr rotund precum o poezie
 Cu-azul și cu văzul mi l-a prins
 Cu drag l-am obținut –
 Parcă-ar fi dus strofele la gară
 Le-a mușcat rînd cu rînd –
 I-au plăcut cuvintele – semințe!
 Când mi-am dat seama mai apoi,
 Iată, noi, amândoi
 Stăm goi pe Mărul Mic – Pământul,
 Eu mîngîind merele trupului ei, calde,
 Și mîngîierea-i place – asta simt...
 Mai apoi, spre-amurg se rostogolește
 Soarele – și el – Măr roșu...
 Apoi din depărtare-un glas aud:
 – Unde ești tu, fetița mea, pe unde?
 – Aici sunt, tată, aici,
 Dar goală, toată-s goală...
 Ia spune, tată, iarăși îți citește
 Silabele-i versificatorul,
 Acest hoț basarabean de mere?
 Fetița mea cea dragă, te-am rugat
 Să nu-mi guști merele – poeme,
 Mai bine-ar fi s-o ștergeți de aici,
 Din livăduța mea cu mere...
 ...Atunci îmi iau pe brațe domnișoara –
 Ea-i cel mai dulce măr din câte-s toate,
 Ne-ntâmpină Planeta-Măr,
 Da Mărul Roșu – e din POMUL VIETII!
 Amurgul mi-a furat Soarele-Măr
 Și-n calea noastră,
 Din marea Livadă a Cerului,
 Stelele-Mere cad cântătoare:
 Așa,fericit, ne satură El,
 CEL DE SUS!

Motl Sacțier

1907–1987

Odă strămoșilor

Moda acum e-a fi de viță veche –
Oricine-ar vrea să știe –
Cât de-adânc
E-nfiptă rădăcina – lui pereche,
Cine-s strămoșii lui
De-o veșnicie;
Dar nu noblețea asta mă îmbie –
Eu oda asta , cum o scriu – o plâng...

Gloria celor care-au fost odată,
Străbuni ce-au parte de anonim,
La margine de țară-au fost odată,
Căci neamul meu străvechi s-a perindat
Și lumii – nume mari nu i-a prea dat –
Nici învățați,
Nici comandanți de-armată.

... În foliante triste de-amintiri
Trecutul curge-n palide tipare –
Printre evreii muncitori – martiri
Numele unui străbunel mi-apare:
În sinagogă, maistru, nu oricare,
Înscriș pe fila unei vechi psaltiri...

Strămoșii, de ni-i pomeneam cumva –
O-aud pe maică-mea șoptind fierbinte:
„De morții noștri nu mă întreba,
Ei pragul nostru nu-l vor mai călca,
Așa voit-a Domnul,
Ține minte!”

Parcă blestem a fost la ceas târziu
 Pe un pământ lipsit de siguranță,
 Mama-și trecea sufletul ei cel viu
 Peste un spațiu mort,
 Făr' de speranță.
 Și de pe conștiință ne zmulgea
 Golul unei respirații de gheață...

Ne era de maica interzis
 Să gândim la morți...
 Iar eu, în taină,
 Căutam lespezi evreiești uitate, prin morminte.
 Fără vreun permis,
 Ștergeam praful, deslușeam cuvinte,
 Șoapte strămoșești vibrând fierbinte –
 Viața în necaz – ce negru paradis!

Dar erau și clipe de lumină:
 Un străbunel a fost poet, actor
 Și-n piese învia, divină,
 Viața unui obidit popor,
 Scena cu proroci fără de vină
 Ce-nfierau păcatul tuturor.

Piese din viața satului... Eroi
 Erau și Lot, Purim
 Și Iov în suferință...
 Cuvântul în poemul meu de-apoi
 De-aicea prins-a flacăra, credință...
 Eu din izvorul strămoșesc azi sorb
 Cea apă sfântă, ce pe-o biruință
 A bravilor strămoși de pân' la noi!

Unde sunteți?

Mi-amintesc de-o altă primăvară:
Zumzetul mașinii de cusut
Ticăind din zori și până-n seară
La vecini, în neuitat trecut...

Beznă. Lampa-și torcea flacăra puțină
Inimi se zbăteau, sau un motor?
Miros de unsoare de mașină
Avea-n haine tata-muncitor.

Unde sunteți azi,
Voi, croitori din sate,
Frați cu sărăcia permanent,
În cămăși de zile nespălate,
Unde-i urma voastră în prezent?

Veac cumplit v-a măsluit destinul,
Razele va stins din lumânări
Și va-ntins prin pușcărie chinul
Și va spânzurat prin patru zări...

Croitori evrei, mereu dragi mie,
Caut urma voastră-n cimitir,
Nume sfinte-ntrate-n veșnicie –
Aș putea în versuri să le-nșir!

Era vorba voastră inspirată,
Chiar și-n tristețe fericiți erați –
Bevșovar, Elștat – de altădată,
TORA pe de rost voi o știați!

Da-n suflet mai mocnea câte-o răscoală
Ce-nflorată-n inimi se naștea...
Tata vă zmulgea din oboseală
Când „Jurământul Bunda” vă citea.

I-a ajuns poet vestit feciorul!
Eu vă am de dragi în amintiri,
La Paris sau Viena v-am dus dorul
Și lumina palidei priviri.

Deseori doar ceru-aveam drept casă –
Alți aveau palate-mpărătești,
Soarta mea a fost puțin miloasă,
La Paris trăind, sau București...

... M-am întors la baștina mea dragă
Unde mai mocnește-n vatră-un foc,
Unde-n jur chipuri de ieri se lasă –
Sunt croitorii mei fără-de noroc!

Ei sorb cuminți din versurile mele,
Respiră greu, oftează către zori –
Umbre umezite, singurele,
Veșnic ne-alinații croitori...

... Mi-amintesc de-o altă primăvară,
Zumzetul mașinii de cusut,
Ticăind din zori și până seară
La vecini,
În neuitat trecut...

Efrem Bauh

n.1934

**Totul e frânt, distrus,
e ars sublimul...**

Totul e frânt, distrus, e ars sublimul –
Unde-s ruine – nu-i nici un hotar ...
Ne-mbrățișează-n nopți Ierusalimul,
Doar stelele sub negrul văl – dispar...

Iar noi, indiferenți, ca-ntr-o orbire,
Negăm sub pași pământul strămoșesc;
– Nu-i Atlantida! Ea e-o amintire
Mulți nici nu cred c-a fost pe globul pământesc...

Iar noi, indiferenți, umplem din zori duhanul
Pe-unde ȘEOL¹ așteaptă – iad temut...
Ard suferințele în subterană –
Mulți doar pe-o clipă – aicea au trecut !

83

Și-un teasc alături – scapără stropi roșii –
De vin, de sânge stropi în patru zări,
Un mort păun atinge chiparoșii –
E orb la veghea multor disperări !

Un vânt în iureș care ne-nvrăjbește –
Cenușă spulberă pe mutul cimitir !
Moartea respiră-aici, ea vrăciuieste
Ori veșnicia-și toarnă tristu-i mir?

Și la răscrică beznei și-a luminii
Sorbim din vinul morții, incolor,
Și-n acest vin orașu-și strânge crinii –
Planete se scufundă, continente – mor...

---

¹ * Șeol – tartar, infern, iad

Lăcașe sfărâmate-n așchii, mutilate
Răsar acum din strămoșescul lut,
Se-nalță din ruine, – ndurerate
În pustietatea de-nceput...

Iar noi, indiferenți, de la răscruce
Trăim ușor, ne bucurăm un pic...
Cenușă noastră bezna o va duce
Spre-o veșnicie goală, de nimic...

**Îmi iartă, Doamne,
sufletul în geamăt...**
(Psalmul I, Soției)

Îmi iartă, Doamne, sufletul în geamăt
De Necredință, de teama de-ami ieși din minți,
De tremurul livid de neputinți,
De saltu-n golul beznelor în freamăt.

84

Un biet sărman își blestemă destinul
Făr' de noroc, dar nu-i el vinovat –
Așa e dat – unul mai mult cu plinul,
Firesc – puțin rămâne celuilalt...

Au cum minunea naște dintr-un geamăt
Al sufletului – înfiorat în cânt...
Și-un monstru e-o minune zămislită –
Pe Tine-n mine când te-aud psalmând.
Au cum fără de-a ști păcătuirea,
Să fii în mîzga neagră aruncat
Doar fiindcă ți-ai impus dorit iubirea
Credința de-a-ncerca-o încă-o dat'?

Ceasu-a venit ! Cuvântul e-n tipare,
De-abia respiră-un suflet în negrul hău...
Doar a lui Iov cea singură lucrare
Ascunde, Doamne, Adevărul Tău?

Tu nu uita-ușa s-o lași deschisă (Psalmul 2)

Tu nu uita – ușa s-o lași deschisă,
Când ai să simți că părăsești pământul –
O lespede ți-or lustrui proscrisă
Prietenii, ți-or pregăti comândul.

Cu fragede veni-vor violete,
Spre-acolo,-n golul negru te-or petrece,
Vei medita aici pe îndelete
Cum viața printre degete se trece.

Și te va-mpunge ca un ac regretul
Că nu le-ai reușit pe toate... În uitare
Vei fi lăsat, te-or părăsi cu-ncetul,
Te-or pomeni puțini, din întâmplare.

Dar vei avea Speranța... Ea țâșni-va
Ca ploaia peste ramuri, cu putere,
Stea căzătoare peste taina vieții, viva!
Sfânt Licăr, cea Lumină De-nviere.

85

Un fir cu bucurii și cu dureri (Psalmul 3)

Un fir ce-i cu dureri și bucurii
Spre-a fi-mpreună – strâns ne leagă,
Cu-aceste rime ce le știi –
Eu te iubesc o viață-ntreagă.

Deși-s cuvinte ce se-nșir
Nu sună-a gol ca-n nebunie,
Esența lor e-al vieții gir:
Căci eu sunt viu și tu – ești vie!

E lung, e scurt al vieții drum?
Treizeci fac anii împreună
Ori veacuri trei or fi de-acum
Ce fericirea ne-o adună.

În doi, la bine și la greu,
De Cel de Sus viața ni-i dată
Și-o respirăm cu Dumnezeu
Spre-a nu se stinge niciodată.

Căci Viața-i goană-n nesfârșit,
Aer și pâine ni se-mparte,
Ea-i fir de soartă migălit
Spre-a fi de moarte mai departe.

Sfatul strămoșilor l-avem
De rază sfântă-n dimineată –
Noi doi – silabe-ntr-un poem
Cu nume: Dragoste și Viață!

Rudolf Olșevski
1938-2002

Deprindere

Natura e cu noi, de noi i-e dor:
Păsări în pomi își cată clavecinul,
Dar tremură când cel hain topor
Doboară falnicul stejar ori pinul.

Și unde nemurirea domina
Se naște-un gol în cer, o groapă mare,
Pasărea-n gol nu poate-a se-nălța,
Lăcașul cerulu-n ruini – dispăre.

Și un pustiu – milenii ne-ar dura –
Un spațiu de cer sfânt va fi în moarte,
Cum brațul gol, ce-o mână vie-avea,
Pe-acel calic în suflet crunt îl doare.

Eu frate sunt cu firul de nisip –
El e-nceputul pietrei din cetate;
Forță divină – amăgitoare-n chip,
Ai văduvit natura de dreptate !

Cu mâna pe trăgaci – în noi țintim,
În cucul vrăjitor, în frunza verde,
Destinul nostru nu ni-l mai păzim
Ci ni-l ochim cu pușca ce ne pierde!

Stropul căldurii și-al iubirii strop
Pe verticala vieții milenară
Sub stele se subție-acum pe glob,
Cosmice vânturi mușcă de-l omoară.

Parcă-i în pragul iernilor cu frig,
Sufletu-n beznă trece, nu răspunde,

Cu glas din moși-strămoși eu strig:
– Cu arbori și cu păsări suntem rude!

Totul e-un unic cerc: ghețuri, lumină, lan –
Același fraged fir ni le cuprinde ...
Nivelul apei într-un ocean
De lacrima unui copil depinde!

Acest meleag

În casa asta respirat-am dulce
Și prin sat ferice am trecut,
Peste râu cu bacul puteam duce
Visul meu din anii de-nceput.

Orice colțișor din casă drag mi-i,
Laptele din cana cea de lemn...
Parcă-am mai trăit odată viața-mi
Și-astăzi într-o alta mă însemn.

În veșmântul toamnei și în stele
Caut rugul care-a fost cândva –
Cocori purtat-au visurile mele
Spre cerul luminos ce mă chema.

Oboseala-n trup mi-e milenară,
Frate sunt atâtor vietăți
Ca-ntr-o apă dulce și amară
Azi îmi scald tăcutele tristeți.

E-nveșmântat ca un păun amurgul...
Eu m-am născut aice fericit,
Tot aicea încheia-mi-oi crugul
Pe acest meleag ce m-a iubit....

Numele

Și din sămânță spicu-a răsărit
Și-un grăurel coboară pe-arătură...
Tu, mută, te-ai trezit, Maică-Natură,
Punându-i nume noului venit.

Din primul cerc, din primul vieții crug
Râvnea spre-abis fragila temelie
Făr-de cuvânt și grai ce-aveau să fie
Nume de flori și păsări – din belșug!

Culori și forme-aveau să poarte sens –
Avea să vină-albina-n zbor de miere,
Nume de pomi, de arbori în putere
Aveau să prindă nume-n univers!

Lumina de-nceput, cea născătoare, pură,
Multicolore nume-avea să dea
Și ierbii, și-unui ram ce-nmugurea
Strigându-și numele: „Suntem, Natură!”

„Eu norul sunt!” – o umbră-așa grăia,
Se anunțau mișcări, deschise spații,
Se oglindeau în ape constelații,
C-un nume propriu lebăda plutea!

Flăcări ascunse-acum comunicau,
Îngemănate-n rug – acum nășteau căldură!
O stea-n zenit, o floare-n bătătură...
Și toate-n horă – numele-mi rosteau!

Mihail Hazin

n.1932

Remușcare

Mă iartă, al meu înger bun, mă iartă,
Regretul ca o boală-mi arde-n piept,
Eu – prea-ndrăzneț, nepăsător și mână spartă
Am fost... Eu ți-am făcut griji și o regret!

Sorbind din cană vinul care-aprinde,
Adeseori, în anii cei fierbinți,
Streine perne-mi primeau capul fără minte,
Mese streine mă primeau cuminiți...
Credeam că-nțelepciunea mi-e prezisă,
Multcurajos, nebun, – riscam mereu,
Grijile mamei, chinul ei și visul
Adesea le nega, zălund, azartul meu.

90

Să nu mă judeci rău, tu, îngere de pază,
Că m-am burzuluiuit adesea când
Cel învățat tăcea. Și cuvioasă
Purtarea îi era, doar blăstăma în gând...

De groază ani au fost, când Răul, multul
Se prefăcea că-i Bun, iar eu credeam – e-he-i !
Pe muchii de cuțit pășeam eu, netemutul –
Tu, îngere, m-ai scos din gropi de lei!

Înaripat prieten, tu geniu sfânt sub soare,
Banale zile-n amintire-mi vin,
Tu cu-ngerească, fragedă răbdare,
Viața mea ai ocrotit divin!

Mă iartă tu, candid amic de pază –
Tu-n toate-ai fost un înger răbdător...
Rivalul tău – cel înger rău-oftează
Că lângă tine, lui – nu-i sunt dator!

Tot ce pe noi ne-a apărat...

Și vine-un ceas, de vremei chemat,
Ce inima rănește, doare:
Tot ce pe noi ne-a apărat
Acum – ne cere apărare.

Maica mereu trebăluia,
Oricând – le dovedea pe toate:
La cel mai mare strung muncea –
Credeam că-i numai sănătate!

Cum să mă plâng? Ar fi păcat!
Maicele-s tari, pân' la o-adică...
Simțeam un nod în gât privind
Cum mama lemnele despică!

Făr' de iubire – pe-un granit
Nemila timpului îl cerne...
Secole grele au cernit
Piatra Cetății Sorocene !

Mut, timpul a mușcat din zid !
Dar a rămas, veghind, Cetatea!
Și doar o placă de metal
Îi apără eternitatea.

Și Nistrul, râul meu cel drag,
Și-n deal – pădurea milenară...
„Mă apără!” – plânge-un izvor la prag,
„Mă apără!” – se roagă-o căprioară...

Lavanda

Lavanda încinge orașul –
Zid fraged și ocrotitor...
O ramură verde, subțire,
Mi-aduse-un amic – s-o ador!
... Izvoru-și sorbea cristalinul
De unde lavanda mi-a rupt –
Aroma-i era ca seninul
Magic la zori, de-nceput.

Ce dulce fior mă cuprinse !
De parcă grădini de mărgean
Treceam pe sub florile ninse
Și-a raiului aer sorbeam!

Aromă cuceritoare –
De viață, de cântec, de dor...
Sub simple petale de floare
Rob eram mirului lor!

Și se-mbiiu într-o horă
Salcâmul și-un tei aurit,
Pelinul, scorușul – coloră –
Aroma sorbeam nesfârșit!

Și tot ce e viu și e zbucium,
Și suflet, și freamăt, mereu,
Zvâcnea în aceste petale,
Senin dând destinului meu.

Căci mi-amintise lavanda
De pictorul drag Levitan
Și de oricând luminata
Rază-a iubirii din geam...

Dov-Ber Kerler

n.1958

(fiul lui Iosif Kerler. Scrie în idiș. E stabilit în SUA)

Copacul

Cauți copacul cel drag dar nu-l mai găsești,
Găsești apa râului, verdele crud al câmpiei,
Găsești un zid și-aceleași raze de soare Dumnezeiești,
Dar unde-i copacul cel drag?
S-a pierdut, el să nu fie?
Cauți copacul, el trebuie să fie aici,
Dar a dispărut cu umbra lui răcoroasă
În care, ca-n leagănul celora mici,
Prindeai la putere-ascultând
Melodia din ramuri duiosă...
Din zori până-n seară cauți neostoit

Copacul cel mândru care era aici altădată...
Mari, rădăcinile lui și-au găsit
Loc pentru veci în inima ta-ndurerată...

93

Dă-mi, Doamne, putere!

Dă-mi, Doamne, putere să mă-nalț din nou
Atunci când mi se dărmă cerurile Tale,
Când toate izvoarele Tale se sting în ecou,
Subțiindu-se, goale,
În imensitățile Tale astrale.

Dă-mi, Doamne, putere – durerea s-o-nving
Cu iubire, c-un zâmbet, c-o vorbă dulce,
Nenorocul – c-o binecuvântare
Și liniștea – c-o bucurie s-o strig
Contra răului, nebuniei,
Contra minciunii care trădare aduce.

Dă-mi, Doamne, putere să mă împotrivesc
 Tuturor modelelor ademenitoare,
 Pașii mei să fie-auziți înaintea mea,
 Când pășesc
 Spre malul care-l văd dar nu-l nimeresc,
 Să știu distanța dintre mine, Omul,
 Și ființa Ta fără-asemănare...

Cioban evreu din Dorohoi

Un cioban evreu din Dorohoi
 Ne-a vorbit: „Mă-nchin Celui de Sus!
 C-atâtea ani în cărcă El mi-a pus,
 Cu ei atâtea oi pierdut-am, dus
 Pe-acel imaș de lângă Dorohoi.

Sub bolți albastre ochii Lui – spre noi
 Mă ard. Rostim: „Slăvim pe Cel de Sus!”
 Zâmbea ciobanul meu, bine dispus
 Că anii cei frumoși i s-au cam dus,
 Că multe oi pierdu la Dorohoi...

Viața o fi-un imaș doar pentru noi,
 Anii trecuți ca visul – s-au tot dus
 Și când a bate-un ceas și-oi fi răpus,
 Cine va spune ruga de apus –
 Mie mi-a spune-o? Ultimelor oi?

Ciobanul cel evreu din Dorohoi
 La plecare-ngândurat mi-a spus:
 „Eu rugăciunea n-am s-o spun, e-n plus,
 Căci între crez și ziua ce s-a dus
 E-un vis chemând spre Ziua de Apoi...”

(După expediția folclorică la Sighet)

Din pustiul Iudeic

Vin de la Marea Moartă
Și gândul mi-i vioi,
Și pașii iuți mă poartă,
Și timpul-acum mă ceartă,
Și nu știu – când acasă
Voi reveni-napoi...
În flăcări e pustiul
Ce arde-n limbi de pară,
Buzele-mi sunt ca zgura
Căci setea mă doboară
Și-o iască-mi umple gura. –
Vin de la Marea Moartă...

Un rug pâlpâie-n preajmă,
Dar duși sunt beduinii,
Plecați, plecați departe
Necunoscuți, străini.
Cad lângă rug, pe margini,
Albește-un leș în soare –
Nu-i măgărușul care
Purtat-a pe Mesia?)
Iar lângă el – hultanul,

Stăpân cumplit, da-n ceruri
Înc-un hultan pândește
Hoitul, cu ochi prădalnic:
Pe mine mă salută
Când hoitul crunt privește?

Alunec mai departe
De rugul ce mocnește,
De leșul ce-i momeală
Pentru hultanii hulpavi
Cu ciocuri mari și roșii...
Se-ntunecă-atunci gândul

Privind macabra scenă
 Când viața și cu moartea
 Sunt în acest chef groaznic
 În mijlocul acestui
 Mult trist Pustiu Iudeic...

Vin de la Marea Moartă
 Sunt întristat în suflet:
 Dacă-aș avea aripi –
 Cum au aici hultanii
 Ce rup din măgărușul
 Cel mort al lui Mesia –
 M-aș mai întoarce-acasă?

Aur mult la Indiana

Pe străzi la Indiana
 Auru-n frunze zace –
 Așa-i când vine toamna
 Și toamna asta place!

Să mergem împreună
 Sub bolțile-n lumină,
 Știu, fericirea noastră
 Va fi sub rami deplină!

Pe aurite – alei –
 Ce tineri ne-or fi pașii:
 În față-o să ne stee
 Castanii, uriașii!

Pe străzi, la Indiana,
 Va fi-n curând răcoare,
 Pădurea, ca Nirvana,
 Ne va momi în zare...

Alătura-mpreună
Nu ni-e de prima dată,
Răsare-un ochi de lună,
Arbori cu dor ne-mbată...

Un vânt la vre-o răscruce
Ne va-ncerca-n tristețe,
De aur pași ne-or duce
Spre-o altă tinerețe.
Pe străzi la Indiana
Auru-n frunze zace...
Simțim: aceeași toamnă
Mai fericiți ne-a face!

Eu am văzut

*Sunt oameni cu inimi de piatră
Și pietre sunt – cu inimă-omenească...*

97

Mi-am văzut căsuțele mele natale
Când amurgul le-mbrăca-n lumină,
Lumina lor se pierdea apoi în spații astrale –
Cu-o teamă uneori,
Alteori – cu-o îndrăzneală divină.

Ierusalimule² drag, pământesc –
Tu mai ești și al cerului, în imensitate!
Din nou vin la tine să-ți ogoiesc
În înălțimile tale albastre
Durerile toate!

Din curțile tale și din grădini,
Unde-i totu-n zbucium, fierbere-n mișcare,
Aud cum scrâșnesc din dinți dușmanii haini–
Prin blestemele lor –
Slăbindute-n sfânta vigoare...

---

² După mitologia ebraică: există un Ierusalim în ceruri.

Ierusalime, botezat cu toate florile lumii –
Răsar firele ierbii de sub pietrele tale,
Oraș deschis tuturor, urbe ce-ascunde misterul,
Pietrele tale au inimi îndrăgostite –
Unii oameni piatră au în inima lor – nu văd cerul...

Cutremurat de dureri dar și de vise în floare
Lângă casele tale – inima-mi plânge..
Și parcă două inimi Ierusalimul meu are:
Una-n ceruri,
Alta – pe pământ – cea de sânge!

Plimbare cu tata și cu feciorul

Țin două universuri cu mâinile mele-n puteri
Și ambele universuri sunt ale mele:
Un univers de Măine, alt univers – de Ieri –
Ambele mă luminează, – însoțite, paralele!

Două lumi – două universuri – siguranța mea:
O lume juvenilă, plină de speranță,
Alta-i cu-ndârjirea de-a mai trăi, când o stea
O va chema-n ceruri, spre-o altă viață...

Două lumi îndrăgostite mâinile-mi țin –
Nici o restriște nu ne va ști-n despărțire!
Două universuri care-mi aparțin
Precum trupul și sufletul meu,
Cântând de iubire!

Miroslava Metleaeva

n.1946

Rugă

Parc-am visat: vorbeam cu Dumnezeu,
purtam trăistuță-așa, ca o sărmană,
din Cartea vieții migăleam mereu –
se risipeau aşchii de zile din traista năzdrăvană...

Pentru orice bilanț premeditat
pentru orice pas, ce-i negândit de mine –
rău mi-a părut... Cuvântul, surmenat,
se face rob când adevărul vine.

Rece fior inima-mi încătușa,
și mintea-mi încerca tăiuș de gheață
– De ce ? pe Cel de Sus duh slab îl întreba,
– Știai de toate când ți-am dat viață!

... Mă lasă, uită-mă, dar nu mă pedepsi:
Îmi voi hălădui cum pot destinul,
Ceasul pedepsei nu mi-l potrivi –
Eu sorții mele – îndura-i-oi chinul!

Au nu cumva m-ai părăsit...

Au nu cumva m-ai părăsit,
Suflete-al meu? Făr' de puteri mi-i trupul.
O lume-a faptei – rugul hămesit
Cu-nalte pulberi de scânteii – e obosit,
Ce-mi mai rămâne ca să-mi umplu stupul?

Ce-mi mai rămâne? S-ard podurile-n urma mea,
în roabele-mi dorinți să torn curajul,
pruncul să-l cresc, să-l fac brăduț să stea,

să-ntorc timpul-napoi... în frâu să-l țin pe dragul, pătimașul
pe care să-l ating nici n-aș putea?

Taci, suflele! Te-ai dus... Dar dacă-s toată-n lacrimi
Aici ești, suflele! Și ești salvarea mea!

În zare țarmuri licăresc

În zare țarmuri licăresc...
Cum să le-ajungi, să sfâșii orizontul?
Din cele cărți – e-un vis imaginar
Cu albi zuluți cheamă departe Pontul,
Pe valuri tinerețea mea
În larg mi-o port fugar!
Și în dorința de-a mă spovedi
Tăcerea doar acoperă răspunsul...
Al zorilor torent mă va orbi
Cu tășul de aur către zi –
Eu cu năframa semn i-oi face
Pâna-a cădea amurgul...

100

Degete fripte am,
după-acel stins chibrit –
știu – nu va re-nvia
Mătasa flăcărilor purpurie !
Lampada strânge-n cerc, îmbrățișează
Precum umbra galerei –
Cu cercuri lungi marine
Buzele și-aura frunții mele...

Stropi de cristal tavanu-au înflorit...

Stropi de cristal tavanu-au înflorit,
de după draperii țâșnit-au struguri de lumină clară
pe pânze-n rame pete de-aur s-au ivit,
vara fixând aici – să nu mai moară.

Aripile vântului s-au desfăcut,
gonind cel stol de vrăbii gălăgioase...
către speteaza unui divan nedesfăcut
fragile mâinile-mi sfios se lasă.

Ceas al tăcerii – fii binecuvântat
cu auriul pulberii de stele...
Și șovăielnici pași aud cum bat
la pragul amurgit al așteptării mele...

Alexandra Iunco

n.1953

În preajma pieții lui Ilie

Și aeru-i beat în preajma pieții
Ce pare-o crâșmă mare-n târg...
Țigănci îți prezic drumul vieții
Te trag de mânecă cu sârg:

– Hai, pune-n palmă-un ban, boiere,
Butucul de l-am desfăcut –
De-averi, ți-oi spune, de-o muiere
Ce ți-a cădea la așternut...

... Țiganca Zara – ea pe toate
Ți le înșiră pe de rost:
Ce-o să se-ntâmple, ce te roade
Din câte-or fi, din câte-au fost...

Mândrul boier cu bachenbardă
Zarei răspunsu-i-a voios:
– Pot să-ți ghicesc și eu, pirandă,
De vrei să mă ascuți frumos...

Vesel era, cu chip ferice
Și-i puse-n palmă-un galben mic,
Dar nu dori să-și afle-aice
Destinul, nu vroia nimic...

Știa de soarta-i toată țara...
Prin piață ca un furnicar
Pășea semeț, uitând de Zara,
De ochii ei cu-atâta har,

Care-l vedeau trecând prin spulber,
Apoi căzut însângerat...

Zara văzu omățul roșu
Și chipul lui însingurat.

... Zara oftă: – Așa să fie,
Au chiar așa îi este scris?
Pușkin păsea de-a lungul pieții
Sorbind din vinul cel de vis...

Cu-orbite goale plânge sinagoga...

Cu-orbite goale plânge sinagoga
Grădina-i otrăvită colo, după zid –
Eden ar fi, dar fără Domnu-al cărui
Fiu fosta-n mântuire răstignit.

Un băiețuș evreu, stricat de școală,
Nu crede-acuma-n Tatăl cel Ceresc,
Rostește – „amin!” în inima lui goală
„Golgota-i loc de spânzurat, firesc!”

103

Credința peste trupu-i forță n-are...
Ne doare rătăcirea în feciori,
Durerea-n inimi e sfâșietoare
Și n-o mai lecuiești, chiar de-ai să mori...

Verdele răului a-mplut lăcașul –
De tunetul din cer scăpare n-ai...
Vin Paștele, dar nu e sărbătoare,
Ci-s râu de lacrimi ploile de mai.

Cuvântu-aici înseamnă doar Durere –
E unul singur, tristul, nerostit ...
Plânge Iehova fără de putere –
Raiu-i pierdut și Fiul – răstignit...

Liuba Felșer

n. 1957

Revenire-n capitală

De-i mică, scurtă despărțirea –
E mare, mare dorul meu:
Aici îmi e toată iubirea
Sub tei, aici, la Chișinău.

De răsună-vor ploi pascale
Voi reveni mereu aici,
Orașul mi-a ieși în cale,
Vom fi din nou cei buni amici.

Cu inima eu scriu poemul,
Îmi cântă în sânge, drag oraș,
Când tânără îți sorb polenul
Și-ndrăgostită iar mă lași.
Alte orașe-mi ies în cale,
Alți arbori cearcă ochii mei:
Sunt fiica ta: aici mă-mbracă
Lumina florilor de tei !

Lumina care o știi

Știu ce-i lumina:ea oricând
Copilăria mi-o inundă,
Vin oameni mii către-a ei undă
Cu amintirea-n ea sperând.

Știu și-al tristeții singur prag:
Mi-e dorul cea mai grea povară
Când numai vine către seară
Cel care mi-e atât de drag...

Și teama știi – ea-n brațe reci

Mă strânge-adesea, mă-nfioară:
Și-o despărțire mă omoară,
O, dragule, când știu că pleci!

Dar vin în taină mari călduri
Și fuge frigul, pleacă norii...
Și ochii mei sunt iertătorii
Când se-nfierbântă două guri...

Cuvinte șoptite

Știu, n-am putut să-aprind în cânt
Cele cuvinte doar șoptite:
Tristețea eu le-o simt plângând
Căci ele mor neauzite.

Și-i făr' de rost puterea lor
Rugul li-i mort, chiar de se-nalță –
Le-arunc spre-auzul tuturor
Poate vor prinde-un strop de viață!

105

În siguranță

Eu versu-mi scriu
În albe nopți...
Atunci pe-o lume
Sunt stăpână
Și-atunci
Eu îi invoc pe toți
Ce cu speranța ies la porți
Și mângâie sub aste bolți
Planeta mea,
De mult bătrână.

Dorm cei din casă
Împăcați

Și-atunci eu sunt
În siguranță
Și mă robesc unui senin
Ce mă va umple-n dimineață!

Măsura mării

Sunt obosită de grijile fără' de sfârșit,
Adorm, în târziu, și obosită-n vise,
Dorul din sânge mi-e aerul cel multdorit
Tăcut e acum și nu-mi mai răspunde,
pleoapele lui par închise.

Mă risipesc din zori până-n seară,
spre-amurg,
Noaptea acoperă zbuciumul
genelor mele
Iubite, te-apropie-n vise,
vreau să te-ajung,
Te-așteaptă, te-așteaptă mereu
Tinere , brațele mele...

Eu sunt corabie-n vânt
cu două catarge spre cer
Știu: e-atât de tainic în zare necunoscutul...
Bolți albastre cânta-vor,
Noi doi vom visa la pământ
Doar marea, doar marea măsură-ne-va
cât de fierbinte-i sărutul...

Eminescu, traducându-l...

În limba lui acuma mă topesc –
Și valul ei prin univers mă poartă,
Și-o teamă simt atunci când îndrăznesc
Să-i inversez silaba minunată.

Și de-mi înving fioru-nrobitor
În magica furtună de vocale
De flăcări sunt cuprinsă, ca de-un dor,
Făr' de sfârșit ce-mi luminează-n cale!

Aaron Șvarțman
(a.n.1946)

***

Pentru M. Kogan

Eu cu tristețea-n ochi privesc
Spre-amicii mei, căci ne trec anii –
Cu griji, nevoi și cu zăzaniei
În goana zilelor ce cresc.

Mereu la munci ne tot grăbim –
Un ceas de-odihnă ne se-abate,
O grabă-a vieții cheamă-n toate,
În seri spre case iar fugim.

Iar zilele, în ritm fugar –
Ca fumul se topesc, ca fulgii:
La mine-amicul rar ajunge
Și eu la dânsul – tot mai rar..

Căci viața-n iureș aprig tună,
Ne poartă-n zbucium ne-ncetat –
Doar pe la nunți mai stăm la sfat
Și doar înmormântări ne-adună...

***

Pentru B. M. Kogan

Comună evreiască – loc binecuvântat:
Înguste străzi, căsuțe, un râșor curat
Ce curge între maluri strâmte cu flori roșii
Și-n dimineți de rouă, cântând grozav cocoșii...

Găini pe lângă garduri, căruțe scârțâind,
Tufe de vie-n dealuri de toamnă aurind

Cu struguri dulci ce cheamă, cu boabele ce-mbie
Cu gust ce nu se uită din cea copilărie...

Aici, de-i primăvară – e-un uimitor florar,
Albinele prin vișini se-ndeamnă la nectar,
Da-n toamne – pomii roșii cu sfântul fruct de gală –
Aproape că-i loc biblic, că-i patrie natală!

Vai! Doamne Sfinte! Au unde-s toate-acum?
Au toate mi-s părere, a fost un vis de fum,
Văzut cândva-ntr-o toamnă ori poate primăvară
Ce îmi renaște-acum din nou, ca să mă doară?

Comună evreiască, loc binecuvântat,
Înguste străzi, căsuțe, un râșor curat...
Tufe de vie, struguri cu mustul lor ce-mbie –
Vai! Cât trecut-a, Doamne, de-atunci? – o veșnicie!

***

Pentru A. Cleizer

109

Fug norii undeva, departe,
Mereu cu ei ne cheamă-n zbor:
Cândva, oricum, și-or face parte
De-un țărm al lor, de-o casă-a lor.

Dar casa lor, vai!, nimenea n-o știe
Pe unde-o fi, de e pe undeva,
Doar vântu-i mână-n gol cu nostalgie
Căci locul lor nu-l știe nimenea...

Astfel, și noi – țigani de-o veșnicie,
Acestei vieți de-a pururi pelegrini,
Imens ocean ne poartă-n pribegie,
Pierduți de valul sorților, streini.

De-atâta, poate, dat ni-i greul lumii

Pe umeri să-l purtăm zile și nopți,
Plutind sub stea din unde pân' neunde
Ca-ntr-o neștire , veșnic mateloți...

***

Pentru David Vainboim

E undeva un orașel, departe,
Cu străduțe-n praf și-n trist uzor,
Și-o pădurice este cu tufele înalte,
După ea, în zare, se vede și-un ogor...

Și-un râușor mai este – cu verdea-i tină –
Apa lui – nici nu curge, dar nici nu stă pe loc...
După covorul de iarbă,-n surdină
Freamătă stuful – până-a fi dat pe foc.

Ceva, departe, parcă- a fost ieri, niciodată –
Nici pricepi, nici nu vezi, nici lacrimi nu storci,
Totul e sub fum, memorie – sub negură-i toată:
Nimic nu ajungi, nimic nu-ți întorci...

Mihail Finchel

a.n. 1972

Un vis în limba idiș

De la bunel primii povață –
La vatra-mi să mă-ntorc cu dorul
La ani din frageda mea viață
Iertat să fiu cu binișorul.

Cei mulți fiind cu-n leat cu dînsul,
s-au dus și-acuma mi-s orfane
azi lacrima și încă plînsul
sub stelele mediterane.

Un unchi rămas primi scrisoare
Și-a plîns și buchia și scrisul,
Căci lacrima-i strălucitoare
Îi rotungea în idiș visul!

111

A fost un timp al neuitării
Ca ploaia de april, zeiască,
Dulci amintiri ale visării
Pe-o-ngustă stradă ovreiască.

Priveam la triste și vechi ziduri
În șase colțuri crenelate –
Fisuri de secole în riduri –
Istorie fără de moarte...

Mă-nchin petalelor din piatră
De vînturi crude mistuite –
De un rabin și-aici lăsate
În monogramele-nvechite.

Trăim azi pentru cei plecați –
O altă-și murmură poveste...
Casa în foc de ani mi-a ars
Dar visu-n limba-mi idiș este!

Surrealism

Cerc clarobscur, cu tâmpla-n cărunțire,
E locul nul și grijile uitate
Valuri de mari poveri înghesuite,
Nota pe nisipuri pur, uitate.

De vremuri hărțuită este Luna,
În jurul ei s-ascunse mii de stele,
În depărtare capăt din adâncuri
Munții noi în cântecele mele.

Dragoste în toamnă

Aruncă vântu-n dricul nopții
Stropi în cruciș de hâdă ploaie,
Bezna sărut cu dor, ca hoții,
Atingeri dulci vin să mă-nmoaie.

Cădea-va-n roi potop de frunze
S-or mistui culori și umbre,
Iubirea mi-a-nghetat pe buze,
E dispărută, fără urme.

Priviri de dor, cuvinte-amare,
Doliu de patimi pe obraz...
Doru-i plecat, e-n depărtare
Și timpul mort e doar necaz...

Narcis

Trilioane, tone-n şir de clipe
Sunt ascunse-n pulberea stelară
Şi gânduri sunt să se-nfiripe
Sau, îngheţate, dau să moară.

Şi kilometri-n milioane
Se sting şi mor spre alte spaţii
Şi lucruri sfinte pentru oameni
Sunt risipite-n constelaţii.

E-un infinit fără de sensuri,
Doar unică-i a noastră lume
Roind cu mii de înţelesuri
Cu forţe magice, nebune!

Cu-ascunse culmi de sentimente
Şi cu idei nebănuite
Pe chip de prunci, pe-a lor orbite,
Oglinzi de vise-ndrăgostite...

Valeriu Șvart
a.n.1935

Anii mei

Voi, ani trecuți, deloc nu vă regret
Și nici pe voi care-mi veniți din față,
Pân-când vă rânduiviți încet, încet –
Eu nu mă plâng pentru această viață

Iar când mi-a bate cel din urmă ceas
La căpătâi ve-ți strânge împreună,
Știu, moartea nu va face nici un pas
Și sângele în mine n-o s-apună!

La lumânare scri-voi testament,
Avea-va pondere și legitate –
Un trup comun vom fi pentr-un moment,
Comun, sicriul care ne-a fi frate!

Sunt om bogat

Eu sunt sărac fiindcă sunt poet
Și-s filosof trăind în sărăcie!
Eu nu insist că-s cel mai înțelept –
Modest mă știu și Cel de sus o știe!

Eu nu-L întreb, eu Lui nu-i cer nimic,
Rămân sărac și mulțumit de viață,
Cu hrană pentru minte mă înspic
Ca inima să-mi bată-n dimineață.
Și nu cer icre roșii pentru prînz,
Mergând pe jos – mi-i fericită clipa,
Mă macină soția că-s de răs –
Eu nu-s Socrate, dar nici ea – Xantipa!

Amurgul imi e cina cea de lux
Iar la dejun sorb mândru rășăritul,
Visele mele-s sărbători în flux
Cu muzici care-mi umplu noaptea vidul...

Când aud muzica – es la balcon –
Ferice-atunci vorbesc cu universul,
Celui de Sus mă-nchin în sfânt poclon

Și nu-s sărac:
Atunci – bogat mi-i versul!

În memoria străbunilor

Cu raze de-aur voi scrijela gingașe discuri,
Voi tăia din ele monete cu glas cristalin,
Din marmoră din Carrara voi ciopli tuturor obeliscuri –
Celor ce-au fost și-au plecat cu suflet divin!

Și-aud voci de străbuni stinse de mult –
Ei creau, dă râmau și din nou
Răbufneau creator;
Noi, precum ei, așteptam înflorirea-n tumult
Căci, precum al nostru, purpuriu era sângele lor!

115

Precum cu-aripa călcau cu talpa pământul, – în zbor,
Îmbătrânind sub povara anilor mulți!
Încurând completa-voi și eu mulțimile lor,
A celor ce-au fost, de neuitat, dispăruți...

Trăit-au în lumea mea
Pentru care, făr-de regret,
Pot urca pe Golgota sub bici de călău...
În viață ei nu și-au durat monument
Ei au trăit cum au putut – bine sau rău...

Cu raze de-azur voi scrijela firave discuri,
Voi tăia din ele monete sunând cristalin,
Din marmoră de Carrara voi ciopli obeliscuri
Tuturor care-au fost și-au plecat cu suflet divin!

De v-aș vedea!

Fotoliu vișiniu, speteaza moale
Și mukul lunii fumegând la geam,
Și-n hămăit de cîini departea-n vale
Spărgând tăcerea nopții de mărgean...

Și lăcrămează cald o lumânare,
Și-n pace-i sufletul înseninat,
Gându-i superb, făr-de-amintiri amare,
Și coala albă-o dibui inspirat.

O-ncerc.Culori și muzici mă îndeamnă,
Joacă silabele pe fila-drept molbert...
Eu celei din mister, Frumoasei Doamne,
Încondeia-i-oi buzele, discret...

Și-n rugu-acestor mreje de cuvinte,
Din firele de vers săltând sonor,
Aud cum vântul freamătă fierbinte
Și-n uvertura lui vibrez de dor!

Nomadă-i uvertura-n vijelie,
Ea n-are început și nici sfârșit...
Fotoliul cu căldură mă îmbie
Și clopoței dulce-au amuțit...

Fierbinți sunt lacrimile lumânării
Și taie noaptea urlat grav de cîini...
Și versul meu se-mplină – de-a mirării!
De flacăra mi-s degetele dreptei mîni!

Nu zic: de-ao să se-ntâmpale , se prea poate,
Din șiru-acest de versuri, nesfârșit,
De-o fi ca Dumnezeu să-mi facă parte –
Cu unul să mă știu îmbogățit!

Un singur fir din mreaja cea nebună,
Doar o speranță dintr-un mare stol!
Vreau să vă văd! Cândva! Și împreună
Vom răbufni dintr-un lunatic gol...

Fotoliu vișiniu, speteaza moale
Și mukul lunii fumegînd la geam,
Și-un lung lătrat de cîini departe-n vale
Spărgînd tăcerea porții de mărgean!

Măcrișul

Fug anii peste mări și crișuri,
Amurgul norii vineții și-i arde...
Creștea-n grădina noastră azi măcrișul? –
Pe-o viață-i întrebarea și pe-o moarte!

Cu-acest măcriș drege-voi un simpluborș –
O lingură-i destul la fiecare,
Doar una – pentru cei mai fometoși –
Și-i iar viața noastră sărbătoare!

117

Măcrișu-o fi avînd aripi pentru zbor,
Mîndru îi este, fraged firicelul –
Visul ne este țarm înfloritor
Și sincer azi ne cântă sufletelel.

Acest festin de gânduri e și-un joc
Pe care Sfântul, Sus, nu-L ocrotește –
Nu ni-i strein! Ne spunem toți – „Noroc!”
Cînd ea, divina pâine, ne unește!

Vai, Cartea de Bucate-n dimineți
m-ademeneste, – mi spune „poftă bună!”
Iertat să-mi fie gestul îndrăzneț
Al fabulei care, isteț, – ne-adună!

Alisa Iagubeț
n.1980

Feministă

Divină, îndoiala ta –
Ce cruntă-i și fermecătoare,
Singurătatea surd mă doare,
E-o artă-a ști a aștepta.

... De unde-acest ciudatul dar
De-a nu-ți fi dragă libertatea
Și-n valuri să te-arunci spre partea
Când sorbi jignirea drept nectar?

Forță de demon te-a-ngrelat,
Dar ca un înger ți-e totuna,
Primul te-ai vrut întotdeauna,
Tainic te-am binecuvântat.

Și-n acest haos luminos,
Ca-n spațiu fără de gravitate,
Sunt gingașă-n singurătate
Când mi te simt arzând la os...

Îngerul meu

Iubirii mele se dedică

Nici nu te văd, înger al meu,
Însă, oricum, sunt tot aici:
iubesc, salvez, urăsc mereu...
Îngere, au parcă te-am uitat –
Prea multe fișe-i dat să treci –
filme, bistrouri, biblioteci...

Înger al meu, nu mă mai ai,
Dar dacă un destin ferice
ne-a binecuvânta spre rai –
păși-vom pe-al minunii plai:
spre nimbul sfântului Sinai!

XXX

La sânul meu cald mi te vreau,
ceva din tine-am să iau:
gura ta arsă-am s-o rup,
splendoarea soarelui pe trup.

Deprinsă, te-oi ști drept cămin,
spre umerii tari am să-ți vin:
geamăt lua-ți-oi și glas
și ce-n suflet ți-a mai rămas.
Mai grabnic îți voi citi
chipu-ți ce mă va robi,
riduri, gropițe-n obraji,
al inimii arc de curaj.

Pân' la lacrimi te-ador de-acu,
Știu, n-am fost singură, nu,
nici noapte n-a fost, nici zi
nici să m-aștepți c-oi veni.

Ampretele pașilor mei,
urma cerceilor grei
voi arunca-n legământ
spre brațele dulce curgând.
Ți-oi lua scrisul, stilul rotund,
lumina din ochi pân' la fund,
Răcoarea din umede nopți,
șoaptele-ascunse de toți.

Geamătul și teama-ți știu,
Al mâinilor zbucium zglobiu...
Și-ți voi atinge fiecare pas –
Și-apoi – am să mi te las...

Elegie de iarnă

I

pe faur, vezi, ți l-am sorbit
de la-nceput mi-a rupt
din sete tristețea vine să ne-mbete
născând tristeți la nesfârșit

tandra atingere a ta
o spaimă mută mai ascunde
metamorfoza zilei surde
se-nghesuie-n tăcerea mea

dar cel capitol de sfârșit
neliniștea n-o să-mi explice
cald fără de grai în prag, aice,
cea albă iarn-o fi-nflorit

II

ne-om despărți în grabă muți
uitînd mărturisiri amare
te las pe valuri de uitare
te las teroarea să le-auzi

vom suporta din nou în doi
zăpada și singurătatea
febrilă fugă-a fi din partea
de vis ferice mai apoi

dar reflecta-se-va-n pustiu
cea nepăsare ce-a fi mâine
pe fila albă va rămâne
fugara literă ce-o scriu

Kurosava³

Iarna. Japonia. Fugi Yama.
Grădina cu pietre în aer rărit.
Mai sigur – martie. Nori grei ca morții.
Tăcerea veșniciei. Zăpezi.

Și-o iarnă ce se-nfige ca un cuțit în inimă
lovind mortal, din nicăieri.
E-un început de martie când s-ar părea
că nimeni n-o să moară niciodată.

Kurosawa, prima lui iubire,
Grădină japoneză din zăpezi.
Degete-n tremur...Tomuri, istorie...
Și-o inimă, sub gheață, de copil.

Cine-ar fi știut: grădina-n iarnă, Tokyo –
Și-acest copil
în ponosit palton...
Secol douăzeci. Ecou al veșniciei.
Început de timp. Zăpezi, zăpezi...

121

Primăvară

ce visuri de-azur la un sfânt început de tristețe
te-ncearcă-n târziul amurg
când mutele ziduri
își leagănă piatra ce-adoarme,
biserici și case ascund somnolente
o mahnă prin geamuri
și numai toiagul cupolei uite-i de veghe la zori

sunt trează
sub brume abia risipită
și-nfiorată te-aștept de parcă nu e-n ceasul firesc

³ Akiro Kurosawa, mare regizor japonez

în prospețimea de taină-a oglinzilor
țâșnite din licărul răcoros al nopții –
parcă-aș muri dar din nou vrăjesc cimitirul –
cu palide degete zmulgând capilarele timpului

felii de pargamente-nspumate-mi învăloră mâinile
mă tem să n-alunec –
mut amăgitor mi-e veșmântul –
din nou primăvara cu flacăra-i limpede vine
cu-alinul, dar și cu marea tristețe
și ochii
și-o-nseninare a feminității.

Blok

Spre zori zăpada-i multă, pân' la piept,
Prin ea el trebui-va să-și taie drumul drept
Când și-urmele se-acoperă sub fulgi, se pierd.
Pierdut e veacul care s-a topit
În amintiri, ursuz și-ncenușit...
În geamuri răsăritul bate, -i cert.
În curte iese-un Om. Un Om grăbit.

Pe noaptea ce-a trecut acum e supărat –
Nici măcar zece rânduri, cum știe, n-a rimat,
Buneînțeleș, cu sine e strict, disciplinat.
Nu-i bai-o să revină... Dar iată, sus, pe cer
Sunt stelele-așezate la loc și e-un mister
Și printre ele-i Domnul – respiră, luminat,
Toiagu-i bate ritmuri de veșnic giuvaier.

Înseamnă că veni-va și aprigu-l soroc.
De Omul cel mai singur acum eu mă rog.
Când pragul și-l va trece-el nu știe deloc,
De-o fi să mai revină... Cad fulgii mulți, fugar,
Iarna i-i veșnic dată drept ultimul hotar...
Căci pământescul nume al cestui Om e – Blok.
Dar casele, din urmă-l escortă solitar!

Înapoi te-ntoarce, singur doar să-mi fii...

Înapoi te-ntoarce, singur doar să-mi fii:
În sărate ghețuri nordu-mi e, să știi,
când tristețea are doar de noapte chip –
adu-mi firicelul, de-aur – de nisip,
Să mi-l dărui mie, zile de mai am,
Iar de nu – îngroapă-l pe dulap, la geam.

Singur mi te-ntoarce, vino înapoi,
prin subtropici azi e sărbătoare-n toi,
zboară-o albinuță,-n zbucium, singurea,
azi dorința-i dulce și e cald sub stea.
Clipe de superb nordic să-mi aduci cu dor,
Ajută-mă să am zile, să nu mă lași să mor.

Acuma, lasă noaptea să se răcească-un pic –
De ți-o fi dor de mine – nu-i nimic...

123

Declarație de intenție

(inima – dușmanul să mi-o ia!)

Inima – dușmanul să mi-o ia,-l implor !
Eu nu mai știu ce să mă fac cu ea.
Ăstor mâini și cap , istui picior –
Fără dânsa-n piept – vor radia !

M-oi da-n petreceri crunte și-am să sparg
În țandări nesfârșita mea rușine.
Nimeni nu mai vreau să-mi fie drag !
Să plâng, să sufăr, s-ard carnea de pe mine.

Eu altor zei astăzi aduc onor –
Dar pentru-al libertății strop ce doare.
Inima – dușmanul să mi-o ia,-l implor –
Cățea, de-azi înainte – sta-mi-a la picioare !

Eu sunt aici

Eu sunt aici. Nicicând nu voi dispărea,
Aici voi fi, chiar pînă la sfârșit –
Chiar dacă mii de lame ucigătoare
De mă vor scrijela pe chip.

Eu sunt aici. Nicicând nu voi dispărea,
Aici, unde am fost oricând,
Unde-n amiezile, sub soare
Strunele se aud cîntînd.

Sunt aici, unde-s mii de nume,
Și milioane sunt de noțiuni,
Milioane de-adrese-n lume –
Să le tot scrii, să le tot suni !

Aici sunt. În veacul venit călătorilor–
E la-nceput de povești...
Aici sunt. Să spun visătorilor:
– Salut ! Trimiteți-mi vești !

De vei aprinde, Doamne...

De vei aprinde, Doamne, și lumina mea,
Ziua mea, Doamne, de-ai face-o mai lungă s-o știu,
Voi crede că moartea nu-i doar o minciună rea
Ci doar te-atinge subit, grijuliu.

De mi-i șterge, Doamne, visul dorit,
De mi-i trăda, Doamne, singurul har –
Voi spinteca lumea c-un aprig cuțit
Și-o voi schimba pe-un nimic, înzadar.

Deci fie, Doamne, lăcașul Tău nedărâmat,
Fie-mi drumul spre el doar cu rouă stropit:
Lângă-un zid de-al lui, luminat –
Furată să fiu de pagina-mi albă, subit!

Îngere, lasă-mă odată...

Îngere, dar lasă-mă odată cu El, cel Sfânt.
Tu știi – El de ne-atins este, eu – văzătoare sunt.
Eu sunt în nopți zăvorâtă, El – luminos –
Mă lasă, îngere, ori – mă ascunde frumos.

De necaz, de dureri, de ochi răuvoitori,
De cei pe care i-am ucis ori i-am salvat uneori,
De cei de-s puțini, de cei ce-s mulți la număr –
Mă lasă, îngere, cum El m-a lăsat ...

Sunt cosmic vis...

Cosmic vis, fidel,
Sub flori de mit –

Sare-s pe-ndoieli
Și destin dorit.
Zbucium repetat,
Frunză prinsă-n foc.

Râs divin și-oftat,
Plâns de nenoroc.

Și de voi cădea,
De-oi cădea – să știți –

Marea s-a umplea
Cu lacrimi fierbinți.

Ape negre-acu
Stânge-or ora-n ceas.

Soarbe-acum și tu
Ultimu-mi necaz...

Lacrimi de uitare lumea a vărsat

Lacrimi de uitare lumea a vărsat
Când văzu cum moara morții s-a pornit,
Moara ce de groază-ntâi a încercat
Să mă ia la spovedit.

Când nu se știa, de e jos ori sus,
Când sufletu-n mine doar întregul iubea –
Luna-mi veni la geamu-mi ursuz,
Deși ea putea cădea!

Răspundeam tacticos la toate, sublim,
Și-astfel cu o carte sub ochi – înnebuneam,
Știind precum că el, cuvântul, e factorul prim –
Cu ochii, cu gura-i sorbeam !

Să fii înger

Să fii înger. Să te privească lumea-n direct.
Devreme-i să zbori. Să cobori unde nu se cade.
Să nu râzi incomod. Privirea isterică – zvârle-o corect.
A ieșit din tine-i salvarea de-o moarte.

Gândul se zbate în tâmplă ca un spânzurat.
Timpuri, sentimente, conglomerat al vieții.
Să te știi înger în țara pustiului invadat
Dar nu pentru că-n altă patrie-ai plâns cu strictețe.

De-atâta că mai mult nu era nici un sens,
Că nu era nimeni sama să-și dea,
Că toate-n zadar se perindă...
Privind cu ochi treaz, cel pled scoțian
Pe umeri să ți-l așez
Cu-o clipă-nainte ca umerii tăi să-l surprindă.

Subțierea căldurii.. Și-n cel pustiu apărut din senin
Pentr-un popas al celui ce merge întruna –
Mai e de-așteptat? Unde-i corabia și căpitanul divin? –
Scrijelez cu penița suprafața globului, eu, nebuna...

Epilog

Să-ți mai spun...noaptea-i mai sinceră decât primăvara,
vara-i pentru-ndoieli posibile (pe cât e cu putință)...
nu-i mai știm pe cei care-au verificat prima oară,
vom fi-nchiși ca-n metrou, indiferenți de-a lor suferință
sau ne-or stinge? .. cine – de-aceea memoria-ntâmplării,
memoria celor aleși, prinși în perfida capcană
de cei care știu să rănească – vom fi dați uitării
ca pe un ultim medicament bolnavului pe rană...
Să-ți mai spun... frica-i mai tare, mai vie decât cuvântul
dacă acesta e-n drum printre stâlpii indicatori de distanță,
între ei este văz și auz ce-nveșmântă pământul
pe spirala visului, celelalte forme n-au importanță
pentru urcarea la cer: de la clinchetul unor păreri trecătoare
pân' la spațiul unor numere conturându-se necontrolate,
unde și tu, mon cher, ți-ai lăsat urma elegant vorbitoare
doar pentru c-odată ai fost mai presus de mine, cea
nerăbdătoare.

127

Și-ți mai spun...și dărâmând a cerului lege,
uite că plec din halucinațiile tale de loc necesare,
și cred că maică-ta, în cel mai bun caz – nevasta – vor înțelege
c-atât fără vre-un scop surprins-am geniu-ți în scăpărare...
așa nu se minte-nmulțind rime-n oglindă,
dar, spre binele meu, cu-atât mai mult la citire,
totuna – moartea cu ghearele-i o să ne prindă
sau și mai rău: vom umplea perfida de nemurire...

*Cîntec auzit de la amicul meu, Isac (Slava) Farber,
Artist Emerit al Republicii Moldova,
originar din târgul Vertiujenilor*

128

Cîntecul evreilor din târgul Vertiujeni

Grijă s-ai mereu de sănătate,
De puterea ce ți-a mai rămas,
Nu mai ține cont oricînd de toate –
Anii fug și nu mai au popas...

Nu-ți împarte viața-n jumătate,
Nimic nu iei cu tine dacă mori,
Grijă ai mereu de sănătate
De puterea care ți-o măsoară.

Nu mai ține cont mereu de toate,
Anii fug și nu mai au popas...
Colindat-am țări nenumărate,
Oameni mulți în suflet mi-au rămas.

Cu-ambiții și speranțe-i fiecare,
Dar i se dă oricui – cam cât i-i dat...
În viața asta graba sens nu are,
Toate-au sorocul lor, predestinat.

De-atît păstrează-ți scumpa sănătate
Și-ncă puterea ce ți-a mai rămas,
În viață nu mai ține cont de toate
Căci anii fug și nu mai au popas...

(din idiș)

CUPRINS

PREFATĂ	3
Dovid Knut	25
Funeralii evreiești la Chișinău.....	25
Ițhak Kațenelson	28
Iată-le vagoanele, iarăși.....	28
E prea târziu.....	33
Liuba Vasserman	38
Închisă ca-n celulă	38
Fiului meu drag.....	39
Locul meu cel mort de trai	39
Lăcrimioara	41
La o aniversare.....	42
Iosif Kerler	43
Amicii	43
În pădure	43
12 august 1952	45
Trăiască poporul evreu!	45
Poporul Israelului trăiește!.....	47
Moise Pincevski	48
CÂNTECE	57
SPUNE-MI!.....	58
Genealogie.....	58
DOINA	61
Moisei Lemster	71
Sufletul mamei	71
Drumul meu	71
Inspirație	72
Cimitirul evreiesc	72
Citiți cuvântul	73
Memoria inimii	74
Minunea toamna sa-ntâmplat!	75
LA CIOBENI.....	76
Privighetoarea redusă la tăcere.....	77
Cândva, la începuturi... ..	77

Motl Sacțier	79
Odă strămoșilor	79
Unde sunteți?	81
Efrem Bauh	83
Totul e frânt, distrus, ...	83
e ars sublimul... ..	83
Îmi iartă, Doamne, ...	84
sufletul în geamăt... ..	84
Tu nu uita-ușa s-o lași deschisă	85
Un fir cu bucurii și cu dureri	85
Rudolf Olșevski	87
Deprindere.....	87
Acest meleag	88
Numele	88
Mihail Hazin	90
Remușcare.....	90
Tot ce pe noi ne-a apărat.....	91
Lavanda	92
Dov-Ber Kerler	93
Copacul	93
Dă-mi, Doamne, putere!	93
Cioban evreu din Dorohoi	94
Din pustiul Iudeic	95
Aur mult la Indiana	96
Eu am văzut	97
Plimbare cu tata și cu feciorul	98
Miroslava Metleaeva	99
Rugă.....	99
Au nu cumva m-ai părăsit.....	99
În zare țărături licăresc	100
Stropi de cristal tavanu-au înflorit... ..	101
Alexandra Iunco	102
În preajma pieții lui Ilie.....	102
Cu-orbite goale plânge sinagoga... ..	103
Liuba Felșer	104
Revenire-n capitală	104

Lumina care o știi	104
Cuvinte șoptite	105
În siguranță.....	105
Măsura mării.....	106
Eminescu, traducându-l.....	107

Aaron Șvartzman	108

Mihail Finchel.....	111
Un vis în limba idiș	111
Surrealism	112
Dragoste în toamnă	112
Narcis	113

Valeriu Șvartș.....	114
Anii mei	114
Sunt om bogat.....	114
În memoria străbunilor.....	115
De v-aș vedea!.....	116
Măcrișul.....	117

132

Alisa Iagubeț	118
Feministă	118
Îngerul meu	118
XXX.....	119
Elegie de iarnă.....	120
Kurosava	121
Primăvară	121
Blok	122
Înapoi te-ntoarce, singur doar să-mi fii.....	123
Declarație de intenție	123
Eu sunt aici	124
De vei aprinde, Doamne... ..	124
Îngere, lasă-mă odată... ..	125
Sunt cosmic vis... ..	125
Lacrimi de uitare lumea a vărsat	126
Să fii înger	126
Epilog	127

Cîntecul evreilor din tîrgul Vertiujeni	128